

Univerzita Karlova

Právnická fakulta

Mgr. Jan Chabr

Smlouva o inkasu a smlouva o akreditivu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Petr Liška, Ph.D., LL.M.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31.8.2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu

Mgr. Jan Chabr

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval panu docentu JUDr. Petru Liškovi, Ph.D., LL.M. za jeho cenné rady při psaní mé diplomové práce. Poděkování patří i mé rodině, a to nejen za podporu při psaní diplomové práce, ale i za jejich podporu během celého mého studia a při překonávání zdravotních obtíží.

Obsah

Úvod	4
1 Vymezení základních termínů	6
1.1 Akreditiv	6
1.2 Inkaso.....	7
1.3 Akreditiv a inkaso jako relativní majetková práva	8
1.4 Bankovní obchody	9
1.5 Banka	10
1.6 Vývoj bankovních právních vztahů a unijní právo	12
2 Akreditiv.....	14
2.1 Historický vývoj institutu.....	14
2.2 Úprava akreditivu v obchodním zákoníku	16
2.2.1 Koncepce	17
2.2.2 Forma	17
2.2.3 Podstatné náležitosti smlouvy	18
2.2.4 Odvolatelnost akreditivu	19
2.2.5 Otevření akreditivu.....	19
2.2.6 Vztah banky k oprávněnému	20
2.2.7 Dokumentární akreditiv	21
2.2.8 Jiné akreditivy	23
2.3 Úprava akreditivu v občanském zákoníku.....	24
2.3.1 Koncepce	24
2.3.2 Forma	25
2.3.3 Podstatné náležitosti smlouvy	26
2.3.4 Otevření akreditivu a jeho obsahové náležitosti	27
2.3.5 Vystavení akreditivu.....	28
2.3.6 Pověření akreditivem.....	28
2.3.7 Odvolatelnost akreditivu	29
2.3.8 Potvrzený akreditiv	30
2.3.9 Dokumentární akreditiv	31
2.3.10 Jiné akreditivy	32
2.4 Druhy dokumentárního akreditivu	33

2.5 Obchodní zvyklosti pro akreditivy	34
2.6 Úprava akreditivu v zahraničí	36
2.6.1 Slovensko	36
2.6.2 Spojené státy americké	36
2.6.3 Velká Británie	37
3 Inkaso	39
3.1 Historický vývoj institutu	39
3.2 Úprava inkasa v obchodním zákoníku	40
3.2.1 Koncepce	40
3.2.2 Podstatné náležitosti smlouvy	41
3.2.3 Postup banky při inkasu	42
3.2.4 Předání předmětu inkasa	43
3.2.5 Inkaso prostřednictvím jiné banky	43
3.2.6 Určení úplaty za obstarání inkasa	44
3.2.7 Bankovní dokumentární inkaso	44
3.3 Úprava inkasa v občanském zákoníku	45
3.3.1 Koncepce	46
3.3.2 Podstatné náležitosti smlouvy	47
3.3.3 Výzva k provedení inkasa	47
3.3.4 Odborná péče	48
3.3.5 Předání předmětu inkasa	49
3.3.6 Jiný obstaravatel	50
3.3.7 Dokumentární inkaso	51
3.4 Druhy dokumentárního inkasa	53
3.5 Obchodní zvyklosti pro inkasa	55
3.6 Úprava inkasa v zahraničí	57
3.6.1 Slovensko	57
3.6.2 Rusko	57
3.6.3 Velká Británie	58
4 Společné a rozdílné znaky, praktické problémy	59
4.1 Společné znaky akreditivu a inkasa	59
4.1.1 Bankovní obchody	59
4.1.2 Nástroje platebního styku	60

4.1.3 Forma smlouvy.....	60
4.1.4 Obchodní zvyklosti.....	60
4.1.5 Dokumentární platby	61
4.2 Rozdíly mezi akreditivem a inkasem	61
4.2.1 Funkce	61
4.2.2 Úplatnost.....	62
4.2.3 Zabezpečení transakce	62
4.2.4 Vznik pohledávky, její charakter a pružnost	62
4.3 Praktické problémy	63
4.3.1 Kontraktační disharmonie	63
4.3.2 Dispozitivnost právní úpravy	64
4.3.3 Nejasnost právní interpretace	64
4.3.4 Rizikové země.....	65
4.3.5 Pokles významu akreditivu a inkasa.....	66
Závěr	67
Použité prameny	69
Abstrakt.....	73
Abstract	74

ÚVOD

Tato diplomová práce se věnuje tématu smlouvy o inkasu a smlouvy o akreditivu. Jedná se o dva smluvní typy, které jsou legislativně ukotveny v občanském zákoníku¹, konkrétně akreditiv v Oddílu 3 Dílu 11 Hlavy II Části čtvrté zákona (ustanovení § 2682 až 2693 občanského zákoníku) a inkaso v Oddílu 4 Dílu 11 Hlavy II Části čtvrté zákona (ustanovení § 2694 až 2700 občanského zákoníku). Systematicky tak akreditiv i inkaso spadají do kategorie závazků z právních jednání a relativních majetkových práv.

V úvodu práce lze vymezit, že smlouva o inkasu je obstaravatelskou smlouvou, podle níž je banka povinna pro příkazce obstarat přijetí určité, ve smlouvě stanovené peněžité částky nebo obstarat jiný inkasní úkon (např. opatřit akcept směnky), zatímco smlouva o (otevření) akreditivu je smlouvou mezi příkazcem a bankou, již banka přejímá závazek poskytnout označené oprávněné osobě (beneficientovi) určité plnění na účet příkazce, jestliže beneficiant splní do určité doby stanovené podmínky.

Diverzifikaci zákona do těchto dvou kategorií smluv bude odpovídat i základní členění této práce. Práce se zaměří na podrobný popis a analýzu jednotlivých institutů. Zvláštní pozornost bude věnována historickému exkurzu, popisu staré a nové právní úpravy, přičemž bude provedena jejich náležitá komparace.

Práce vymezí termíny „*inkaso*“ a „*akreditiv*“, podá základní definice souvisejících klíčových pojmů a ozřejmí podstatu bankovních obchodů či samotného pojmu „*banka*“.

Kapitola o akreditivu přinese kromě exkurzu o historickém vývoji institutu i odpověď na otázky o jeho vzniku, důvodech vzniku, počátku užívání, vývoji, právní úpravě v určitých obdobích až do roku 1991 a přijetí obchodního zákoníku nebo o postavení akreditivu v rámci mezinárodní obchodní komory. Významná část práce bude věnována i popisu právní úpravy v obchodním

¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „*občanský zákoník*“ či „*zákon*“)

zákoníku² a přirozeně i popisu aktuální právní úpravy. Dále bude provedena analýza druhů dokumentárního akreditivu a obchodních zvyklostí pro akreditivy. V neposlední řadě bude následovat i deskripce právní úpravy akreditivu vybraných států v zahraničí.

Obdobnou strukturu jako kapitola o akreditivu bude mít i navazující kapitola o inkasu.

Následující analytická část práce se pokusí shrnout podobné a rozdílné aspekty obou institutů, poukáže na dnešní nejzásadnější problémy dle odborné veřejnosti a nahlédne i na budoucnost obou institutů.

Z výše uvedeného je zřejmé, že ke zpracování této diplomové práce bude na prvním místě použito vědeckých metod analytické a syntetické, případně pak metody srovnávací. Analýzou lze pro tyto účely chápat proces myšlenkového rozkladu objektu podrobeného zkoumání na dílčí skladebné části. Syntéza je základem pro pochopení vzájemné souvislosti jevů. Syntéza je sumarizací poznatků vedoucí k získání nových poznatků. Je tedy zřejmé, že s ohledem na charakter zkoumaného tématu jsou tyto dvě metody vhodné pro deskriptivní část práce, kde se budou vzájemně doplňovat. Metoda srovnávací (komparativní) je pak nástrojem vhodným ke srovnání staré a nové právní úpravy, které dotčené právní instituty shodně obsahovaly.

Cílem mé práce je analyzovat právní úpravu akreditivu a inkasa v současné i předchozí právní úpravě a na základě studia tématu provést analýzu shod a rozdílů obou institutů včetně prezentace praktických problémů. K dalšímu je nutno poznamenat, že k zadání³ této práce došlo v době platnosti dřívějšího občanského zákoníku a obchodního zákoníku, práce je tedy částečně strukturována na základě konzultací a schválení vedoucím v době zadání práce, nicméně došlo k jejímu upravení tak, aby reflektovala vývoj právní úpravy.⁴

² zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen „obchodní zákoník“)

³ Důvodem prodlevy mezi zadáním a odevzdáním práce byly subjektivní důvody (zdravotní) na straně zpracovatele.

⁴ Stěžejní publikací pro obsah této práce se stala monografie Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku od vedoucího práce, doc. JUDr. Petra Lišky, LL.M., Ph.D., daná publikace vyšla až po zadání předmětné práce a schválení její osnovy.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TERMÍNŮ

Definice základních termínů, které budou v dalších kapitolách této práce obsaženy a užívány, je bezpodmínečně nutná z toho důvodu, že bez náležitého vymezení klíčových termínů by čtenář mohl být vystaven nejistotě, co autor konkrétními pojmy zamýšlí. V této kapitole pak bude také analyzováno, jaké postavení mají inkaso a akreditiv v českém právním řádu, resp. jaký je jejich charakter z hlediska systematiky civilního kodexu.

1.1 Akreditiv

V případě akreditivu jde dle legislativcova komentáře v podstatě o zvláštní platební nástroj (peněžní nebo platební dokument) vystavený zpravidla bankou, kterým se příkazce zavázal ve smlouvě o otevření akreditivu vyplatit osobě, v jejíž prospěch má být akreditiv otevřen a označované jako oprávněný nebo jako beneficiant, peněžitého obnosu až do ujednané výše.

V souvislosti s akreditivem tedy vznikají vzájemná práva a povinnosti tří osob. Předně jde o práva a povinnosti mezi příkazcem a výstavcem akreditivu založené smlouvou o otevření akreditivu. Dále pak o práva a povinnosti mezi výstavcem akreditivu a oprávněným, pro které má význam oznámení výstavce akreditivu, že mu akreditiv otvírá a jaký je jeho obsah, označované jako akreditivní listina. Konečně je pravidlem, že věcný - nikoli právní - důvod k uzavření smlouvy o otevření akreditivu je obligační povinnost příkazce plnit oprávněnému, a že tedy i tyto osoby mají vůči sobě práva a povinnosti.⁵

Z hlediska obecné systematiky právních institutů lze akreditiv považovat za zvláštní typ příkazu. Jestliže se příkazem (příkazní smlouvou) příkazník zavazuje obstarat záležitost příkazce, akreditivem (smlouvou o otevření akreditivu) se výstavce akreditivu (příkazník) zavazuje obstarat placení dluhu oprávněnému na účet příkazce. Podstatou techniky akreditivu je, že příkazce (zpravidla kupující) dá příkaz své bance, aby poskytla platbu smluvnímu partnerovi (zpravidla prodávajícímu), jestliže ten splní stanovené podmínky.

⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část

Významným rysem akreditivu, který představuje zvýšení právní jistoty účastníků, je skutečnost, že v zásadě není závislý na smluvních poměrech mezi příkazcem (kupujícím, importérem) a beneficentem (prodávajícím, exportérem). Není rovněž dána závislost beneficenta na vztazích mezi příkazcem a bankou vystavující akreditiv.⁶

Banka v souladu se smlouvou sdělí písemně oprávněnému, že v jeho prospěch otevírá akreditiv, a oznámí mu jeho obsah. V akreditivní listině musí být určeno plnění, ke kterému se banka zavazuje, doba platnosti akreditivu a akreditivní podmínky, jež má oprávněný v této době splnit k tomu, aby se mohl domáhat plnění vůči bance. Písemné sdělení banka učiní bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, ledaže ze smlouvy vyplývá, že tak má učinit teprve v době, kdy jí k tomu dá příkazce pokyn. Oznámením vzniká závazek banky vůči oprávněnému. Závazek příkazce vůči bance vzniká otevřením akreditivu.⁷

1.2 Inkaso

Inkaso představuje závazek obstaravatele inkasa obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby. Smlouva o inkasu musí obsahovat určení peněžní částky nebo inkasního úkonu, které mají být obstarány, a určení třetí osoby, která má poskytnout peněžní částku nebo akceptovat provedení inkasního úkonu. Ve smlouvě o inkasu je třeba rovněž uvést informace nezbytné pro provedení inkasního úkonu.

Určení peněžité částky, která má být zaplácena, musí být provedeno dostatečně určitě. Zpravidla půjde o pohledávku příkazce za třetí osobou (dlužníkem), která musí být dostatečně identifikována jak co do právního titulu jejího vzniku, tak i co do její výše a případného příslušenství. K obstarání jejího inkasa musejí být doloženy podklady (smlouvy, faktury, šeky, směnky apod.). Obstaravatel inkasa vstupuje do právního vztahu mezi příkazcem a dlužníkem na místě příkazce. Obstaravatel má jen tolik práv a povinností, kolik převzal na základě smlouvy o inkasu, resp. které plynou z platné právní úpravy smlouvy

⁶ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 143

⁷ Marek, K. Bankovní obchody, *Právní rádce*, 1996, č. 1, s. 10

o inkasu. Obstaravatel zpravidla nebude zavázán k vymáhání peněžní částky soudní cestou.⁸

Právní úprava smlouvy o inkasu požaduje, aby smlouva obsahovala závazek příkazce zaplatit obstaravateli inkasa odměnu. Smlouva o inkasu se touto právní úpravou zařazuje mezi smlouvy obligatorně úplatné.

1.3 Akreditiv a inkaso jako relativní majetková práva

Přijetím nového občanského zákoníku došlo ke sjednocení úpravy jednotlivých smluvních typů do jednoho právního předpisu a tím je občanský zákoník.

Došlo tak k odstranění dvojkolejnosti závazkového práva obchodního a neobchodního. Duplicitně už nejsou nadále upravena také některá ustanovení obecného závazkového práva. Do soustavy jednotlivých smluvních typů byly zařazeny i smlouvy, které byly dříve upraveny samostatně mimo občanský i obchodní zákoník. Jednotlivé typy smluv jsou v občanském zákoníku rozděleny do 16 dílů Hlavy II Části čtvrté, z nichž 11. dílem jsou tzv. Závazky ze smlouvy o účtu, jednorázovém vkladu, akreditivu a inkasu. Tyto závazky mají charakter relativních majetkových práv.

Pro relativní majetková práva je typické, že závazkové právní vztahy mají relativní povahu, což znamená, že vznikají mezi dvěma nebo více konkrétně vymezenými subjekty a jsou mezi nimi dána vzájemná práva a povinnosti.

Toť je rozdíl oproti právům věcným, která mají absolutní povahu a působí vůči všem ostatním subjektům. Pojem závazek můžeme chápat ve dvojitým smyslu. Jednak jako vztah mezi věřitelem a dlužníkem a jednak jako povinnost jedné ze stran, která z tohoto závazkového vztahu plyne. Věřitel je subjekt, který má právo požadovat po druhém účastníkovi určité plnění. Ten, kdo má povinnost plnit, je dlužník. Dalšími pojmy, se kterými se setkáváme v závazkových vztazích, je pohledávka a dluh. Pohledávka náleží věřiteli, jedná se o právo vyžadovat po

⁸ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1222

druhém účastníkovi plnění. Dluh je naopak povinnost dlužníka poskytnout druhému účastníkovi plnění.⁹

Nejčastěji vznikají závazkové vztahy z dvoustranných nebo i vícestranných smluv. Smlouva je uzavřena ve chvíli, kdy si strany ujednají její obsah, což je případ i akreditivu a inkasa.

Během existence závazkového vztahu může dojít k jeho změně. Taková změna může nastat buď v obsahu závazku, nebo v subjektech.

Pod pojmem zajištění závazků chápeme různé prostředky, které slouží k lepšímu zabezpečení věřitele a ke snížení rizika, že dlužník svůj dluh řádně a včas nesplní.

Závazky mohou zaniknout na základě právních jednání, objektivních právních skutečností nebo na základě rozhodnutí státního orgánu.

1.4 Bankovní obchody

V českém právním řádu neexistuje legální vymezení pojmu „bankovní obchody“. Dle teorie však bankovními obchody lze rozumět smlouvy uzavírané bankami při jejich podnikatelské činnosti a na základě těchto smluv vznikající závazkové vztahy. Pod tento pojem nelze podřadit všechny smlouvy uzavírané bankou, ale pouze ty smlouvy, které se týkají charakteristických činností bank.¹⁰

Bankovní obchody jsou skupinou smluvních typů a závazkových vztahů, kde poskytovatelem služeb je obvykle banka, tj. právnická osoba, které bylo vydáno povolení podle zákona o bankách.¹¹ Mezi bankovní obchody patří zejména smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu, smlouva o bankovním uložení věci, smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu. Volněji lze sem přiřadit též bankovní záruku.

Jednotlivé bankovní obchody se mohou navzájem výrazně odlišovat, lze však mezi nimi nalézt určité společné rysy. Jsou jimi nemateriální (nehmotný charakter), dualismus a vzájemná propojenost a podmíněnost.

⁹ Horáková, J. Základy práva pro neprávnické, Linde, Praha 2015, str. 87

¹⁰ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. a Marek, K.. Bankovní obchody, ASPI, Praha 2009, str. 22

¹¹ zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

Bankovní obchody lze rozdělit z hlediska odrazu v bilanci banky na obchody aktivní a pasivní. Při aktivních bankovních obchodech banka vystupuje jako věřitel a bance z nich vznikají pohledávky. Mezi aktivní obchody se řadí např. poskytování úvěrů. Naproti tomu při pasivních obchodech banka vystupuje v roli dlužníka a bance tak vznikají závazky. Děje se tak např. přijímáním vkladů nebo při emisi vlastních dluhopisů.¹²

Činnosti, které jsou bankovními obchody, jsou vyjmenovány v § 1 odst. 1 a 3 zákona o bankách a jak již bylo nastíněno výše, kromě běžných bankovních činností, kterými jsou přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů, se za bankovní činnosti považuje také otevírání akreditivů¹³ a obstarávání inkasa.¹⁴ Výčet činností uvedených v ustanovení § 1 odst. 3 zákona o bankách může být zvláštním zákonem vázán na udělení dalšího povolení; typickým příkladem je například činnost obchodníka s cennými papíry.¹⁵

1.5 Banka

V reálném ekonomickém světě jsou obchodní banky podnikatelskými subjekty, jejichž základní podnikatelský cíl se neliší od cíle jiného podnikatelského subjektu.¹⁶

Základním předpokladem pro existenci banky je bankovní licence. Bankovní licence je povolení určité akciové společnosti působit jako banka. Bankovní licence jednak dovoluje bance poskytovat bankovní služby a jednak vymezuje rozsah činností, které je banka oprávněna provádět.

Banka nesmí vykonávat jiné podnikatelské činnosti než ty, které má povoleny v licenci. To neplatí pro činnosti vykonávané pro jiného, pokud souvisejí se zajištěním jejího provozu a provozu jí ovládaných jiných bank, finančních institucí a podniků pomocných služeb. Banka může vykonávat působnost kontaktního místa veřejné správy, je-li držitelem autorizace podle

¹² Dvořák, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha 2005, str. 255

¹³ ustanovení § 1 odst. 3 písm. f) zákona o bankách

¹⁴ ustanovení § 1 odst. 3 písm. g) zákona o bankách

¹⁵ Barák, J. Zákon o bankách. Komentář a předpisy souvisící, Linde Praha a. s., Praha 2003, str. 24-25

¹⁶ Cílem banky je maximalizace její tržní hodnoty v dlouhodobém časovém horizontu.

zvláštního zákona. Slovo „banka“ nebo „spořitelna“, jejich překlady nebo slova od nich odvozená smí užívat v obchodní firmě pouze právnická osoba, které byla udělena licence, pokud není zřejmé ze souvislosti, v níž se slovo „banka“ nebo „spořitelna“ používá, že tato osoba se nezabývá přijímáním vkladů od veřejnosti a poskytováním úvěrů.¹⁷

Ve srovnání s jinými podnikateli však obchodní banky vykazují celou řadu specifických rysů, které vyplývají především z jejich dosud nezastupitelného postavení v ekonomickém systému, především jako obchodníků s penězi. Banka je finančním zprostředkovatelem, tedy realizuje tok finančních prostředků mezi ekonomickými subjekty. Základní formou tohoto zprostředkování je přijímání vkladů od ekonomických subjektů a jejich alokace ve formě bankovních úvěrů¹⁸ (viz také výše). Banky mají ve většině zemí velice významné postavení, jejich činnost a postavení do významné míry ovlivňuje kondici národního hospodářství.

V bankovní teorii jsou obvykle funkce banky vymezeny širěji a jsou členěny do čtyř oblastí: nabídka přístupu k platebnímu mechanismu, transformace zdrojů, řízení rizika a konečně zpracovávání informací a monitorování dlužníků.¹⁹

Dozorovým orgánem nad činností bank je centrální banka (v podmínkách České republiky je jí Česká národní banka). Rozsah dozorové pravomoci České národní banky je konkretizován v § 44a zákona o České národní bance²⁰, která dále odkazuje na § 44 téhož zákona. Česká národní banka tak mj. vykonává dozor nad bankami, pobočkami zahraničních bank, spořitelními a úvěrními družstvy, institucemi elektronických peněz, zahraničními institucemi elektronických peněz, které vykonávají činnost na území České republiky prostřednictvím své pobočky, vydavateli elektronických peněz malého rozsahu, platebními institucemi, zahraničními platebními institucemi, které vykonávají činnost na území České republiky prostřednictvím své pobočky, poskytovateli platebních služeb malého rozsahu, provozovateli platebních systémů s neodvolatelností zúčtování a nad bezpečným fungováním bankovního systému.

¹⁷ Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. a Marek, K.. Bankovní obchody, ASPI, Praha 2009, str. 17

¹⁸ Kašparovská, V. Banky a bankovní obchody, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno 2005, str. 6

¹⁹ Polouček, S. a kol. Bankovníctví, C. H. Beck, Praha 2006, str. 14

²⁰ zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

1.6 Vývoj bankovních právních vztahů a unijní právo

Bankovní právní vztahy zaznamenávají už od počátku devadesátých let dvacátého století poměrně konstantní vývoj. Změny zákona o bankách reagovaly jednak na vývoj českého bankovního sektoru, který byl především v devadesátých letech velmi dynamický, tak i na stále hypertrofovanější evropskou regulaci bankovníctví. Nejdůležitějším milníkem ve vývoji zákona o bankách byla zřejmě novela provedená zákonem č. 156/1994 Sb., již byl mimo jiné zřízen Fond pojištění vkladů, tzv. harmonizační novela č. 126/2002 Sb., kterou byla implementována pravidla jednotné evropské bankovní licence a pravidla konsolidovaného dohledu tehdejší evropské směrnice 2000/12/ES, a novela č. 120/2007 Sb., již byla implementována pravidla kapitálové přiměřenosti Basilej II v souladu s evropskou směrnicí 2006/48/ES.

Vlivem unijního práva byl přijat dne 1. listopadu 2009 také zákon o platebním styku²¹, který nahradil předchozí zákon z roku 2002. Přijetí nového zákona o platebním styku bylo vyvoláno nutností transponovat do českého právního řádu tehdy platnou evropskou směrnicí o platebních službách na vnitřním trhu, která byla přijata v závěru roku 2007²². Cílem této směrnice je vytvořit na úrovni Evropské unie jednotnou právní úpravu platebních služeb, a to jak jejich soukromoprávních aspektů, tak i aspektů veřejnoprávních. Uvážíme-li, jak rozdílnými cestami se v posledních desetiletích platební styk v jednotlivých členských státech ubíral, potom je evidentní, že dosažení shody na společné právní úpravě nebylo snadné. Směrnice o platebních službách je proto výsledkem složitě vyjednaného kompromisu mezi zástupci členských států a Evropským parlamentem, což má za následek, že řada jejích ustanovení vyvolává určité interpretační a aplikační problémy. To se potom nutně promítá i do její české transpozice.²³

Pokud v devadesátých letech minulého století reagovaly změny zákona o bankách především na vývoj na českém bankovním trhu, je dnes zákon

²¹ zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů

²² mezitím zrušena a nahrazena aktuálně platnou směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2366 ze dne 25. listopadu 2015 o platebních službách na vnitřním trhu

²³ Beran, J., Doležalová, D., Strnadel, D. a Štěpánová, A. Zákon o platebním styku. Komentář. C. H. Beck, Praha: 2011, str. 7

o bankách – a s ním v podstatě celá oblast regulace finančního trhu – zásadně ovlivňován spíše vývojem v oblasti evropské regulace finančního trhu, přičemž se dá předpokládat, že tento vývoj bude v budoucnosti pokračovat.

Záměr vybudovat jednotný systém finančního dohledu Evropské unie²⁴ nepochybně povede k hlubší koordinaci výkonu bankovního dohledu mezi jednotlivými členskými státy a ke standardizaci pravidel kladených na banky a další finanční instituce. V tomto ohledu lze v budoucnu očekávat další tlak na změnu stávajících národních právních úprav, včetně zákona o bankách.²⁵

²⁴ Především zřízení Evropské rady pro systémová rizika a Evropského orgánu pro bankovníctví spolu s novými kompetencemi těchto orgánů

²⁵ Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P. Zákon o bankách. Komentář, C. H. Beck, Praha 2011, str. 7

2 AKREDITIV

Zřízení akreditivu a jeho realizaci je možno charakterizovat jako proces, v němž vznikají tři různé na sobě nezávislé, ale podmiňující se právní vztahy. Samotnou smlouvou o otevření akreditivu je založen vztah, jehož účastníky jsou banka a příkazce. Předmětem vztahu je závazek banky vůči příkazci poskytnout na jeho žádost třetí osobě - oprávněnému určitá plnění, za předpokladu, že tato osoba splní podmínky akreditivu.²⁶ K provedení dostatečné charakteristiky institutu akreditivu je třeba dle mého názoru nejprve provést základní historický exkurz akreditivu, neboť právě zcela jasně ozřejmí historické okolnosti vedoucí k jeho konstituování.

2.1 Historický vývoj institutu

Původ institutu akreditivu je nejasný. Někteří autoři mají za to, že osobní akreditiv je zřejmě odvozen od doporučujícího listu, jež bankéř vystavil svému klientu, který se vydal na cestu do jiné lokace. V tomto listě jiného bankéře požádal o výplatu jisté finanční částky.²⁷ Jiní autoři oproti tomu zase uvádějí, že původ osobního akreditivu je možno hledat v kupeckých poukázkách, které sloužily jako nástroj placení i úvěrování, čemuž napovídají i cizojazyčné ekvivalenty (německy Kreditbrief, anglicky letter of credit, francouzsky accréditer = dát úvěr).²⁸

Vznik osobního akreditivu lze spojit s potřebou větších peněžních částek na cestách a v místech přechodného pobytu osoby oprávněné z akreditivu. Z akreditivní výplaty hradil cestující osobní výlohy za sebe a svůj doprovod a případné nákupy zboží. Výstavce akreditivu vyrovnal závazek poukázané osobě započtením oproti plnění ze stejné služby (akreditivu vystaveného poukázanou osobou) nebo splněním v hotovosti při bezpečné příležitosti. Přenášení velkých

²⁶ Richter, J. Zajištění plateb akreditivu, *Bulletin advokacie*, 1995, č. 4, s. 32

²⁷ Herel, J. Akreditiv a dokumentární inkaso, Tiskové podniky Ústředního svazu československého průmyslu, Praha 1948, str. 9

²⁸ Marek, K. Smlouvy bankovních služeb, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, s. 3

peněžních částek bylo vždy spojeno s rizikem. Význam vystavování osobních akreditivů začal klesat zejména s rozvojem cestovních šeků a platebních karet. V současné době se osobní akreditivy prakticky nevystavují.²⁹

Dokumentární akreditiv je jedním z nejstarších bankovních instrumentů vůbec. Jeho prvopočátky sahají až do 15. až 16. století. Některé prameny uvádějí, že prvopočátky dokumentárního akreditivu lze vysledovat již ve 12. století.³⁰ Do podoby, v jaké jej známe dnes, se konstituoval v první polovině 19. století v Anglii. Principem dokumentárního akreditivu bylo poskytnout závazek ("Letter of Credit"), určený beneficiantovi - vývozci zboží, zaplatit hodnotu požadovaných dokumentů, které odpovídají všem podmínkám akreditivu (a které se vztahují ke zboží, kupované dovozcem - příkazcem akreditivu). Banka vystavující akreditiv tudíž poskytuje jakýsi druh úvěru příkazci (dovozci zboží) tím, že mu svým písemným závazkem (ve prospěch vývozce) umožní toto zboží získat a uhradit kupní cenu. Dovozce tak nemusí platit dříve, než zboží obdrží, ale de facto proti dokumentům, které toto zboží představují (proti zboží). Následně dovozce hradil hodnotu dokumentů a příslušné poplatky vystavující bance. Banka vystavením akreditivu na sebe vzala riziko, že bude muset zaplatit za dokumenty předepsané akreditivem, ale dovozce - příkazce akreditivu jí nebude schopen tyto částky uhradit.³¹

Rozvoj akreditivu nastal až koncem 19. a začátkem 20. století. Za kolébkou moderních dokumentárních akreditivů je považována Anglie. Praxe se řídila zde vzniklými obchodními zvyklostmi, a které byly usměrněny anglickými soudními rozsudky. Odhaduje se, že před první světovou válkou procházelo londýnskými bankami až 90 % mezinárodního akreditivního obchodu. Po první světové válce začal v oblasti akreditivů více posilovat New York, jehož pozice se ještě více zvýraznila zejména po druhé světové válce.³²

²⁹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 137

³⁰ Anderle, P. Komentář k UCP 600, Komentář k Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy, revize 2007, publikace ICC č. 600 (UCP 600), Praha 2009, str. 10.

³¹ Anderle, P. Dokumentární akreditiv v praxi, Grada Publishing a. s., Praha 2003, str. 100

³² Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 139

Obecný zákoník občanský³³ akreditiv v zásadě upravoval v ustanoveních § 1400 až 1403, které obsahují právní úpravu tzv. poukázky (assignace); základní ustanovení zakotvovalo, že „*poukázkou na plnění třetí osoby zmocňuje se příjemce poukázky (assignatář), vybrati plnění u poukázaného (assignáta), a tento zmocňuje se plniti onomu na účet poukazatelův (assignatův). Prímého nároku nabude příjemce poukázky vůči poukázanému teprve tehdy, až ho dojde prohlášení poukázaného, že poukázku přijímá.*“

Poté co obecný zákoník občanský pozbyl platnosti, a byl nahrazen tzv. středním občanským zákoníkem³⁴, objevila se právní úprava akreditivu v ustanoveních § 275 až 279 a nadále nesla název „*poukázka*“. Dle ustanovení § 275 platilo, že „*poukázkou se zmocňuje poukazník vybrat splnění u poukázaného a poukázaný se zmocňuje, aby mu splnil na účet poukazatelův. Prímého nároku nabude poukazník proti poukázanému teprve tehdy, až ho dojde projev poukázaného, že poukázku přijímá.*“

Právní úprava poukázky byla pak převzata i do občanského zákoníku z roku 1964³⁵ (ustanovení § 535 až 538).

Institutu akreditivu se užívalo zejména jen v mezinárodním obchodu. Pro vztahy v mezinárodním obchodním styku upravoval před účinností obchodního zákoníku akreditivy zákoník mezinárodního obchodu.³⁶ Zde bylo mj. stanoveno: „*nevyplývá-li z dokumentárního akreditivu nic jiného, je dokumentární akreditiv odvolatelný*“ (§ 657). V otázce odvolatelnosti akreditivu byla tedy tehdy zvolena opačná koncepce, než bylo pozdější řešení, obchodní zákoník stanovil dispozitivní úpravu neodvolatelnost akreditivu

2.2 Úprava akreditivu v obchodním zákoníku

Legislativní vývoj po roce 1989 vedl postupně k tomu, že byla v obchodním zákoníku z roku 1991 konstituována v ustanoveních § 682 až 691 právní úprava „*Smlouvy o otevření akreditivu.*“ Zákonodárce to okomentoval

³³ císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

³⁴ zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

v důvodové zprávě k obchodnímu zákoníku tak, že akreditivu, jako platebního prostředku zajišťujícího zájmy věřitele, se v tržních ekonomikách používá nejen v mezinárodním obchodu (jak to bylo dosud v čs. praxi), ale i ve vnitrostátních obchodních vztazích a dále zdůraznil, že tato nová právní úprava odpovídá zahraničním i unifikovaným úpravám.³⁷

2.2.1 Koncepce

Závazkové vztahy vyplývající ze smlouvy o akreditivu byly podle § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku tzv. absolutním obchodem, na který se vztahoval obchodní zákoník bez ohledu na povahu účastníků závazkových vztahů, což znamená, že zákon vylučoval aplikaci občanského zákoníku.

Smlouva o otevření akreditivu patřila v režimu obchodního zákoníku mezi tzv. bankovní smlouvy (obchody), neboť jedním z účastníků smluvního vztahu musela být obligatorně banka.

Podle základního ustanovení § 682 se smlouvou o otevření akreditivu zavazuje banka příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavazuje zaplatit bance úplatu. Použití akreditivu bylo konstruováno tak, že mělo poskytovat oběma smluvním stranám vyšší stupeň jistoty.³⁸

2.2.2 Forma

Dle ustanovení § 682 odst. 2 obchodního zákoníku platilo, že smlouva vyžadovala obligatorně písemnou formu. Písemná forma, nebyla-li sjednána, neplatila však pro případné změny (dodatky) smlouvy a její zrušení (viz ustanovení § 272 odst. 2 obchodního zákoníku³⁹). Tato skutečnost byla v době

³⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., zvláštní část

³⁸ Marek, K. Bankovní obchody (1. část), *Právní rádce*, 1996, č. 1, s. 11

³⁹ *Obsahuje-li písemně uzavřená smlouva ustanovení, že může být měněna nebo zrušena pouze dohodou stran v písemné formě, může být smlouva měněna nebo zrušena pouze písemně.*

platnosti a účinnosti obchodního zákoníku nezřídka kritizována a odborná veřejnost volala po změně a eliminaci písemné formy.⁴⁰

2.2.3 Podstatné náležitosti smlouvy

V § 682 obchodního zákoníku byla obsažena právní úprava podstatných částí smlouvy o otevření akreditivu. Uvedené ustanovení upravovalo akreditiv obecně a neomezovalo úpravu jen na akreditiv dokumentární. V tomto směru byla právní regulace v obchodním zákoníku širší, než je vymezení v tzv. Jednotných pravidlech pro akreditivy⁴¹, jež jsou určena pro akreditivy dokumentární. Za podstatné části smlouvy o otevření akreditivu bylo možno podle ustanovení § 682 odst. 1 považovat určení: a) oprávněného, b) plnění, které se banka zavazuje poskytnout na účet příkazce, c) podmínek (dokumentů), které musí splnit (předložit) oprávněný, d) doby, do které musí být podmínky splněny, e) závazku příkazce zaplatit bance úplatu.

Příkazcem ze smlouvy o dokumentárním akreditivu byl zpravidla kupující. V obecném pojetí to byla osoba zavázaná k plnění z jiného závazkového vztahu. Toto plnění mělo být poskytnuto plněním banky z akreditivu. Příkazce byl smluvní stranou smlouvy o akreditivu; musel být jako smluvní strana jednoznačně identifikován.⁴²

Osobou oprávněnou (beneficientem) z akreditivu se rozuměl zpravidla prodávající. V obecném pojetí jím byla osoba povinná dodat určité zboží nebo služby z jiného závazkového vztahu. Povinnosti této osoby odpovídala povinnost druhého účastníka závazkového vztahu takové plnění zaplatit. Oprávněná osoba (beneficient) nebyl účastníkem smlouvy o akreditivu. Ve smlouvě byla uvedena pouze jako subjekt, kterému má banka splnit závazek za podmínek stanovených

⁴⁰ Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, s. 4

⁴¹ Mezinárodní obchodní komorou se sídlem v Paříži na konferenci ve Vídni v roce 1933 přijala tzv. Jednotná pravidla a zvyklosti pro dokumentární akreditivy, což je soubor obchodních zvyklostí.

⁴² Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Wolters Kluwer, Praha: 2009, str. 1773

v akreditivu. V určitém směru šlo tedy o obdobu smlouvy ve prospěch třetí osoby.⁴³

2.2.4 Odvolatelnost akreditivu

Z hlediska odvolatelnosti lze akreditivy třídit na odvolatelné a neodvolatelné. Obchodní zákoník vycházel na základě ustanovení § 686 z koncepce neodvolatelnosti akreditivu, pokud nebylo stanoveno jinak. Byl-li akreditiv neodvolatelný, nemohla jej banka jednostranně měnit nebo rušit. Akreditiv byl tedy ze zákona neodvolatelný, což však neznamenovalo, že by vůbec nemohl být odvolán, tj. změněn nebo zrušen. Neodvolatelnost akreditivu znamenala jen tolik, že jej banka nemohla změnit nebo zrušit bez souhlasu oprávněného a příkazce, a šlo-li o akreditiv potvrzený i další bankou, tak i bez souhlasu potvrzující banky.⁴⁴ Uvedená úprava v obchodním zákoníku korespondovala s požadavkem kladeným na vztah mandanta a mandatáře. Ve smyslu § 567 byl mandatář povinen jednat podle pokynů mandanta a v souladu s jeho zájmy. Od pokynů mandanta se mandatář mohl odchýlit, jen bylo-li to naléhavě nezbytné v zájmu mandanta a mandatář nemohl včas obdržet jeho souhlas. Ustanovení § 686 odst. 1 obchodního zákoníku však i pro takový případ výslovně vyžadovalo souhlas příkazce.⁴⁵

2.2.5 Otevření akreditivu

Právní vztah mezi bankou a oprávněným, kterému mělo být plněno, vznikl dle § 683 obchodního zákoníku až doručením písemného sdělení banky oprávněnému (akreditivní listina) o otevření akreditivu v jeho prospěch. Akreditivní listina není cenným papírem.

Oznámení o otevření akreditivu mohla provést banka, která smlouvu uzavřela, také prostřednictvím jiné banky. Ta mohla oprávněnému buď jen oznámit, že určitá banka pro něj akreditiv otevřela, nebo v případě

⁴³ Pelikánová, I. a kol. Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl., Linde a. s., Praha 1999, str. 469

⁴⁴ Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, str. 4

⁴⁵ Liška, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu, *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, str. 122

neodvolatelného akreditivu mohla akreditiv potvrdit. Obsahové náležitosti akreditivní listiny byly stanoveny obdobně jako podstatné části smlouvy o otevření akreditivu.

V § 683 odst. 3 obchodního zákoníku šlo o závazek banky poskytnout oprávněnému za stanovených podmínek na jeho žádost určené plnění. Peněžité plnění nemuselo být poskytováno celé najednou. Oprávněný mohl požadovat plnění i po částech. Tímto okamžikem byl také akreditiv otevřen ve smyslu § 683 odst. 4 obchodního zákoníku.

2.2.6 Vztah banky k oprávněnému

Závazek banky z akreditivu byl na základě § 685 obchodního zákoníku nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Toto ustanovení vyjadřovalo zásadu, že závazek banky vůči oprávněnému je závazkem samostatným. Jde o samostatnost právní, fakticky je zpravidla mezi závazkem banky a právním vztahem mezi oprávněným a příkazcem úzká souvislost. Nezávislost závazku banky znamená, že pro vzájemný vztah banky a oprávněného je rozhodující obsah akreditivní listiny a v ní stanovené podmínky. Proto také námitky, které by mohl příkazce použít vůči oprávněnému, může vůči němu použít banka jen za podmínky, že jsou promítnuty do akreditivních podmínek, které je povinen splnit oprávněný ve vztahu k bance.

Na základě potvrzení akreditivu další bankou vznikl dle § 687 obchodního zákoníku mezi oprávněným a potvrzující bankou nový závazkový vztah, jehož obsahem byla povinnost banky poskytnout oprávněnému na jeho žádost a za podmínek akreditivu v něm uvedené plnění. Solidarita banky, která akreditiv otevřela, a banky akreditiv potvrzující byla dána přímo ze zákona. Pro změnu a zrušení akreditivu platila jako základní úprava § 686. Souhlas potvrzující banky se vyžaduje navíc, což bylo plně odůvodněno povahou vztahu, který potvrzením akreditivu vznikl. I když závazek bank vůči oprávněnému měl povahu závazku solidárního, neplatilo, že ve vzájemném poměru společně zavázaných byly podíly stejné. Ustanovení § 687 odst. 3 obchodního zákoníku výslovně stanovilo, že potvrzující banka, která poskytla plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, měla nárok na toto plnění vůči bance, která o potvrzení akreditivu

požádala. Je nesporné, že výraz „*toto plnění*“ má význam z hlediska kvantitativního, tedy pokud jde o rozsah plnění. To znamená, že potvrzující banka měla nárok požadovat celé poskytnuté plnění.⁴⁶

Banku oznamující akreditiv bylo nutné odlišovat od banky, která akreditiv potvrdila (§ 687). Přitom se jedná o banku odlišnou od banky, která akreditiv otevřela. Nesprávnost oznámení mohla záležet v tom, že banka oznámila otevření akreditivu jinou bankou, aniž ji tato jiná banka k takovému oznámení zmocnila. O nesprávné oznámení šlo také v případě, že byl oznámen oprávněnému akreditiv s jiným obsahem, než byl obsah akreditivu, k jehož oznámení byla banka zmocněna. Na základě nesprávného oznámení akreditivu nevznikl bance, která takové oznámení provedla, závazek z akreditivu. Byla však dle § 688 obchodního zákoníku povinna nahradit škodu tomu, kdo byl nesprávným oznámením poškozen. Této odpovědnosti za škodu se nemohla zprostit, protože nemohou nastat okolnosti odpovědnost vylučující.⁴⁷

2.2.7 Dokumentární akreditiv

Speciálním druhem akreditivu, upraveným v obchodním zákoníku, byl akreditiv dokumentární (ustanovení § 689 až 690). Jednalo se o speciální právní úpravu k obecné úpravě o akreditivu.

V případě, že bylo akreditivem vyžadováno nejen prosté splnění podmínek a předložení platebního dokladu bance, ale i předložení konkrétních dokladů (listin) oprávněným, jednalo se o dokumentární akreditiv (§ 689). Požadovanými listinami mohly být doklady prokazující naložení a odeslání zboží, různá kontrolní osvědčení o kvalitě a množství zboží, doklady o jeho původu a vlastnictví, zápisy o převzetí smontovaných strojů a zařízení, listiny svědčící o úspěšném provedení garančních zkoušek, listiny osvědčující vlastnictví ke zboží apod. Mezi nejtypičtější dokumenty patřily faktura, balící list, osvědčení o původu, pojistka a dopravní doklady, zejména tzv. doklad CMR - dokument pro silniční nákladní dopravu, námořní konosament, letecký nákladní list, železniční nákladní list a speditérské potvrzení. V případě převodů nemovitostí - kupní

⁴⁶ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. C. H. Beck, Praha 2010, str. 1290-1291

⁴⁷ Tamtéž, str. 1292-1293

smlouva opatřená rozhodnutím katastrálního úřadu o povolení vkladu nebo výpis z listu vlastnictví.⁴⁸

Proces realizace dokumentárního akreditivu v mezinárodním platebním styku je v podstatě shodný s jeho plněním ve styku tuzemském. Převládá ovšem zapojení dalších bank, a to v zemi a zpravidla i v místě sídla oprávněného. Oprávněným je zde vývozce; příkazce je představován dovozcem, který také žádá nejčastěji svou banku, o otevření akreditivu. Vývozce po odeslání zboží předává své bance nebo bance dovozce platební doklad a požadované dokumenty. Banka dovozce provede platbu z účtu akreditivu ve prospěch vývozce po přijetí a kontrole všech dokumentů.⁴⁹

Právní úprava obsažená v obchodním zákoníku neobsahovala bližší vymezení dokumentů, jejichž předložení je možno vyžadovat v akreditivních podmínkách ani příkladmo.

Specifikaci obsahují teprve Jednotná pravidla pro akreditivy v čl. 20 a násl. Z jednotlivých upravovaných druhů lze soudit, že dokumenty jsou vystavovány především v souvislosti s uskutečňováním přepravy určitého zboží. Uvedené druhy dokumentů jsou typické především pro mezinárodní obchod, i když je lze použít i v obchodě vnitrostátním. Otevření akreditivu může být praktické například i v souvislosti se zaplacením kupní ceny za převod nemovitosti, kde akreditivní podmínkou může být předložení listiny osvědčující provedení vkladu vlastnického práva k nemovitosti do katastru nemovitostí (viz literatura). Přesnost specifikace předkládaných listin je věcí smlouvy o otevření akreditivu a následně akreditivní listiny.⁵⁰

Povinnost banky se neomezovala na pouhé převzetí předložených dokumentů. V § 690 odst. 1 obchodního zákoníku bylo bance uloženo, aby přezkoumala s odbornou péčí vzájemnou souvislost předložených dokumentů a zda jejich obsah zjevně odpovídal podmínkám stanoveným v akreditivní listině. Rozhodující pro rozsah zkoumání byla zejména akreditivní listina, která určila příslušné akreditivní podmínky. V jejích intencích pak banka ověřila, zda se

⁴⁸ Krč, R., Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, str. 363

⁴⁹ Richter, J. Zajištění plateb akreditivy, *Bulletin advokacie*, 1995, č. 4, s. 32

⁵⁰ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Wolters Kluwer, Praha 2009, str. 1780

listiny doplňují a navazují na sebe tak, aby byl splněn účel vymezený akreditivními podmínkami. Zákon po bance nepožadoval, aby zkoumala pravost předložených dokumentů. Standard odborné péče bylo třeba chápat v souvislosti s obvyklou bankovní praxí.

Ani obvyklá bankovní praxe nevyžaduje prověřování platnosti a pravosti dokumentů bankou. Určitým vodítkem pro přezkoumávání dokumentů je čl. 14 Jednotných zvyklostí a pravidel pro dokumentární akreditivy. Základním požadavkem je zkoumání vzájemného souladu jednotlivých dokumentů; známky nesouladu vedou k závěru, že nejsou naplněny akreditivní podmínky. Součástí povinné odborné péče banky podle obchodního zákoníku bylo dbát o zachování předložených dokumentů. Jestliže se předložené dokumenty ztratily, zničily nebo poškodily, odpovídala banka za tímto způsobenou škodu příkazci. Ustanovení § 690 odst. 2 obchodního zákoníku přitom umožnilo bance se vyvinit, pokud prokázala, že škodu nemohla odvrátit ani při vynaložení odborné péče.⁵¹

2.2.8 Jiné akreditivy

Ustanovení § 691 obchodního zákoníku umožňovalo právní úpravu, obsaženou v § 689 a 690, vztáhnout přiměřeně i na akreditivy, u kterých bylo třeba splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

Jiné než dokumentární akreditivy se v praxi vyskytují jen výjimečně, a to jako tzv. osobní akreditivy. Z nich je banka povinna poskytnout plnění oprávněné osobě v určité výši nebo až do určité výše a do stanovené doby platnosti. Přitom podmínkou výplaty není předložení dokumentů, ale splnění jiných v akreditivní listině uvedených podmínek.⁵² Obecná ustanovení o akreditivu pro ně platí, pokud nejsou svou povahou vyloučena.⁵³

⁵¹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 164

⁵² K nim patří zejména předložení akreditivní listiny a prokázání totožnosti oprávněné osoby.

⁵³ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. C. H. Beck, Praha 2010, str. 1293

2.3 Úprava akreditivu v občanském zákoníku

Aktuálně platná a účinná právní úprava akreditivu se v podstatě příliš neodchýlila od svého legislativního předchůdce.

Nová právní úprava, obsažená v ustanoveních § 2682 až 2693 občanského zákoníku, již nepoužívá výraz „*akreditivní listina*“. Je tomu zřejmě z důvodu, že tento výraz vyvolává dojem, že oznámení vyžaduje inkorporaci v listině, ač je lze učinit také v elektronické podobě. Konečně je pravidlem, že věcný - nikoli právní - důvod k uzavření smlouvy o otevření akreditivu je obligační povinnost příkazce plnit oprávněnému, a že tedy i tyto osoby mají vůči sobě práva a povinnosti.⁵⁴

2.3.1 Koncepce

Akreditiv nadále slouží k řádnému fungování platebního styku a poskytuje oprávněnému i příkazci vyšší stupeň právní jistoty opírající se o odbornou službu výstavce akreditivu. Akreditiv působí jako typický platební nástroj mezinárodního obchodního styku, avšak jeho použití se postupně rozvíjí i v platebním styku tuzemském, neboť i zde může posloužit jako efektivní nástroj snižující nebezpečí důsledků platební neschopnosti nebo rizika, že bude placeno s prodlením, apod. Otevření akreditivu však nemusí sloužit jen k přímému placení, ale i k jiným srovnatelným plněním (např. k vystavení směnky oprávněnému výstavcem akreditivu).⁵⁵

Právní úprava akreditivu ideově navazuje na stávající úpravu obsaženou v § 682 až 691 obchodního zákoníku. Lze přitom konstatovat, že úprava obsažená v občanském zákoníku se od úpravy dosavadní výrazným způsobem neliší, dochází pouze k dílčím zpřesněním a k úpravám některých užitých formulací.

Nová právní úprava zachovává a respektuje základní funkce akreditivu. Akreditiv je především platebním instrumentem, neboť slouží jako platební nástroj ve vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Podstata platební operace přitom spočívá v tom, že příslušné plnění není oprávněnému poskytováno

⁵⁴ Je pravidlem, že věcný - nikoli právní - důvod k uzavření smlouvy o otevření akreditivu je obligační povinnost příkazce plnit oprávněnému, a že tedy i tyto osoby mají vůči sobě práva a povinnosti.

⁵⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část

příkazcem, ale výstavcem akreditivu. Akreditiv plní také funkci zajišťovací, neboť oprávněnému poskytuje vyšší míru jistoty, že obdrží řádně a včas příslušné plnění od výstavce akreditivu, a to v zásadě bez ohledu na aktuální ekonomickou a hospodářskou situaci příkazce.

Specifikum akreditivu spočívá v existenci vztahu mezi třemi samostatnými subjekty. Tyto vztahy jsou na jedné straně na sobě právně nezávislé, ač spolu po hospodářské stránce velmi úzce souvisí. V rámci akreditivu vznikají závazkové vztahy vždy pouze mezi dvěma zúčastněnými subjekty, a to primárně mezi příkazcem a výstavcem akreditivu. Dále musí existovat vztah mezi příkazcem a oprávněným, který je důvodem či hospodářskou kauzou, pro kterou byl akreditiv otevřen, a konečně též vztah mezi oprávněným a výstavcem akreditivu, který vzniká okamžikem oznámení otevření akreditivu.⁵⁶

Jak uvádí důvodová zpráva, vzorem při tvorbě nové právní úpravy přitom byla jak příslušná ustanovení obchodního zákoníku, tak také Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy⁵⁷, které vydala Mezinárodní obchodní komora (ICC) v Paříži, ve znění po revizi provedené v roce 2007.⁵⁸

2.3.2 Forma

Oproti předchozí právní úpravě aktuálně platí, že po formální stránce nevyžaduje smlouva o otevření akreditivu písemnou formu. Písemná forma je v praxi požadována pouze tehdy, pokud alespoň jedna ze smluvních stran projeví vůli uzavřít smlouvu v písemné formě.⁵⁹

Otázku písemné formy smlouvy o otevření akreditivu je třeba odlišovat od požadavku na písemné oznámení o otevření akreditivu (písemné vystavení akreditivu) ve smyslu § 2683 a 2684.

Toto oznámení o otevření akreditivu, které vůči oprávněnému činí výstavce akreditivu a jež je nezbytnou podmínkou pro vznik závazkového vztahu

⁵⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 271-272

⁵⁷ Dále také jen „Zvyklosti“ či „UCP 600“

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část

⁵⁹ V praxi však bude uzavření smlouvy o otevření akreditivu s ohledem na činnost výstavce akreditivu jako profesionální subjekt (obvykle jím bude banka) téměř výlučně v písemné formě.

mezi výstavcem akreditivu a oprávněným, musí mít vždy ze zákona písemnou formu. V praxi to tedy znamená, že vztah mezi příkazcem a výstavcem akreditivu vzniklý na základě smlouvy o otevření akreditivu může být učiněn na základě neformálního právního jednání, tzn. smlouvy, která nebude vyžadovat písemnou formu, zatímco vztah mezi výstavcem a oprávněným musí být založen vždy na písemném oznámení o otevření akreditivu, tedy písemném jednostranném prohlášení výstavce akreditivu, že pro oprávněného akreditiv otevírá.⁶⁰

2.3.3 Podstatné náležitosti smlouvy

Základní ustanovení § 2682 občanského zákoníku lze v zásadě zhodnotit tak, že oproti předchozí právní úpravě nezaznamenalo zásadních změn v tom smyslu, v jakém předepisuje pro smlouvu o akreditivu obsahové náležitosti. Ustanovení § 2682, resp. obsahové náležitosti smlouvy, je třeba číst v kontextu s dalšími (navazujícími) ustanoveními zákona.⁶¹

Podstatnými náležitostmi smlouvy tedy jsou 1) závazek výstavce akreditivu vůči příkazci vystavit na jeho žádost a účet ve prospěch třetí osoby (oprávněného) akreditiv a 2) závazek příkazce zaplatit výstavci akreditivu odměnu.

Byť to ze základního ustanovení přímo neplyne, platí i podle nové regulace jako podstata akreditivu, že příkazce dá příkaz výstavci akreditivu, aby poskytl platbu smluvnímu partnerovi příkazce plnění, jestliže smluvní partner splní stanovené podmínky. Předlohou pro právní úpravu obsaženou v § 2682 občanského zákoníku byl § 682 obchodního zákoníku. Současná právní úprava se částečně liší od úpravy obsažené v předchozím § 682. Podle § 682 obchodního zákoníku se smlouvou o otevření akreditivu banka zavázala příkazci, že na základě jeho žádosti poskytne určité osobě (oprávněnému) na účet příkazce určité plnění, jestliže oprávněný splní do určité doby stanovené podmínky, a příkazce se zavázal zaplatit bance úplatu. Podle nové úpravy se výstavce akreditivu zavazuje ve smlouvě o otevření akreditivu vystavit akreditiv na žádost příkazce a

⁶⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 273

⁶¹ zejména § 2683 a 2684 občanského zákoníku

jeho účet ve prospěch třetí osoby (oprávněného). Příkazce se ve smlouvě zavazuje zaplatit výstavci akreditivu odměnu. Současná právní úprava v základním ustanovení zavazuje výstavce pouze k vystavení akreditivu, jehož podstatu přímo nevymezuje.⁶²

2.3.4 Otevření akreditivu a jeho obsahové náležitosti

Povinností výstavce akreditivu, která vznikne na základě smlouvy o otevření akreditivu, je vystavit akreditiv. Akreditiv je vystaven ve prospěch třetí osoby – oprávněného. Oprávněnému musí být oznámeno, že v jeho prospěch byl otevřen akreditiv, a obsah otevřeného akreditivu. Lhůta pro oznámení o otevření akreditivu vyplývá z právní úpravy. Výstavce akreditivu musí oznámení o otevření akreditivu oznámit oprávněnému bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy o otevření akreditivu.

Obsah akreditivu určuje ustanovení § 2683 odst. 2 občanského zákoníku. Akreditiv musí ze zákona obsahovat: 1) závazek výstavce zaplatit určitou částku, přijmout směnku nebo závazek k jinému plnění a 2) akreditivní podmínky s termínem, dokdy mají být splněny oprávněným.

Konkrétní obsah akreditivu je sjednán ve smlouvě o otevření akreditivu mezi příkazcem a výstavcem akreditivu. Tento obsah je určen v návaznosti na závazek mezi oprávněným a příkazcem, k jehož splnění příkazce sjednává vystavení akreditivu. Oprávněný musí stanovené akreditivní podmínky splnit řádně a ve stanovené době, aby mohl po výstavci akreditivu požadovat plnění. Výstavce není po stanovené době povinen oprávněnému plnit z akreditivu, jelikož k tomu není zavázán smlouvou o otevření akreditivu ani vystaveným akreditivem.⁶³

⁶² Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 168

⁶³ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1211

2.3.5 Vystavení akreditivu

Dřívější úprava obsažená v § 683 odst. 3 obchodního zákoníku stanovila, že závazek banky vůči oprávněnému vzniká oznámením akreditivu. Adekvátní ustanovení již občanský zákoník neobsahuje. Nynější právní úprava v § 2684 občanského zákoníku určuje vznik závazku výstavce akreditivu vůči oprávněnému vystavením akreditivu.

Může být sporné, co zákonodárce rozuměl vystavením akreditivu. Lze se domnívat, že vystavení akreditivu je nutno ve smyslu vzájemné vazby zákonných ustanovení chápat zároveň jako učinění písemného oznámení oprávněnému o otevření akreditivu, pokud toto písemné oznámení obsahuje minimální obsahové náležitosti specifikované v § 2683 odst. 2 (viz výše). V okamžiku vystavení akreditivu v písemné formě vzniká závazek výstavce akreditivu vůči oprávněnému. K tomuto vzniku přitom musí dojít ve lhůtě bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy o otevření akreditivu, pokud smlouva o otevření akreditivu nestanoví jinak. Zákon výslovně zdůrazňuje nezávislost závazku výstavce akreditivu vůči oprávněnému na závazku mezi výstavcem akreditivu a příkazcem a také na závazku mezi příkazcem a oprávněným. Je třeba zdůraznit, že tuto nezávislost je třeba chápat jako nezávislost právní.⁶⁴ Z hlediska praxe však nelze tuto „nezávislost“ vnímat kategoricky.⁶⁵

2.3.6 Pověření akreditivem

Výstavce je na základě smlouvy o otevření akreditivu zavázán k poskytnutí určeného plnění oprávněnému, splní-li ten akreditivní podmínky. Závazek k plnění oprávněnému může za výstavce akreditivu splnit jiný výstavce, pokud k tomu byl zavázaným výstavcem pověřen.

Udělenému pověření jinému výstavci bude předcházet dohoda mezi výstavci o podmínkách, za kterých k pověření jiného výstavce dojde. O pověření

⁶⁴ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 276

⁶⁵ V praxi nepůjde o nezávislost obsahovou či kauzální, neboť je pochopitelné, že všechny tři závazky spolu věcně či hospodářsky budou bezprostředně souviset.

jiného výstavce bude informován oprávněný, aby mohl pověřenému výstavci poskytnout potřebnou součinnost k přijetí plnění.

Z právní úpravy vyplývá, že jiný výstavce může být pověřen pouze k plnění oprávněnému. Právní norma nezakládá možnost výstavce akreditivu pověřit jiného výstavce ověřením, zda byly oprávněným splněny akreditivní podmínky. Takovou možnost by však bylo možné smluvit. Jiným výstavcem může být z hlediska soukromého práva jakákoliv osoba. Podle veřejnoprávní úpravy pouze osoba, která je k vystavování akreditivu oprávněna podle právních předpisů (banka, spořitelní a úvěrní družstvo). Důvody ke zřízení takového pověření budou zejména hospodářské povahy (vedení účtu oprávněného, lhůta pro bezhotovostní platební styk apod.).⁶⁶

2.3.7 Odvolatelnost akreditivu

Právní úprava v občanském zákoníku odvolatelnost či neodvolatelnost akreditivu výslovně neupravuje. Do právní úpravy bylo začleněno pravidlo regulující pouze možnost změny nebo zrušení akreditivu. Podle § 2686 občanského zákoníku *„neurčí-li akreditiv výslovně jinak, může jej výstavce akreditivu změnit nebo zrušit jen se souhlasem oprávněného a příkazce.“* Zahnutí příkazce do osob, které rozhodují o změně nebo zrušení akreditivu činí z akreditivu obsahově akreditiv neodvolatelný. Odvolatelnost akreditivu byla spojena s tím, že oprávněný nebyl povolán k souhlasu se změnou nebo zrušením akreditivu. Ani tzv. neodvolatelný akreditiv není nezměnitelný. Neodvolatelný akreditiv je možné změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce. Vystavený neodvolatelný akreditiv nemůže změnit nebo zrušit jen výstavce akreditivu, a to ani tehdy, pokud by došlo k odstoupení od smlouvy o otevření akreditivu nebo k jejímu zrušení.⁶⁷

⁶⁶ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1213

⁶⁷ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 173

2.3.8 Potvrzený akreditiv

Zákon v § 2687 až 2689 přináší zvláštní úpravu tzv. potvrzeného akreditivu. Na potvrzený akreditiv se užijí obecná ustanovení o akreditivu obsažené v § 2682 až 2686 občanského zákoníku, pokud z jeho zvláštní právní úpravy neplyne jinak.

O potvrzený akreditiv se jedná, pokud je akreditiv vystavený původním výstavcem na žádost tohoto původního výstavce potvrzen dalším výstavcem. Důsledkem tohoto potvrzení je vznik závazkového vztahu mezi potvrzujícím výstavcem a oprávněným, kdy oprávněnému vzniká právo na plnění i vůči potvrzujícímu výstavci. Tím se potvrzený akreditiv odlišuje od pověření akreditivem ve smyslu § 2685, u něhož oprávněnému právo na plnění vůči pověřenému výstavci akreditivu nevzniká, pouze pověřený výstavce může plnit oprávněnému místo výstavce původního.

Zákon výslovně nestanoví, zda je závazek původního výstavce a potvrzujícího výstavce vůči oprávněnému závazkem solidárním.⁶⁸ Vzhledem k absenci výslovné úpravy je třeba aplikovat obecná ustanovení o společných dlužích a pohledávkách obsažená v § 1868 a násl. s tím, že vzhledem k nutnému podnikatelskému postavení původního výstavce i potvrzujícího výstavce, kteří mohou tuto činnost vykonávat jen na podkladě udělené bankovní licence, a tedy podnikatelské činnosti, je třeba aplikovat § 1874. Podle tohoto paragrafu platí, že je-li k plnění zavázáno společně několik podnikatelů, má se za to, že jsou zavázáni společně a nerozdílně.

Zákon přináší zvláštní požadavek ve vztahu ke zrušení či změně potvrzeného akreditivu jdoucí nad rámec obecné úpravy akreditivu.⁶⁹

Pokud potvrzující výstavce plnil oprávněnému namísto původního výstavce akreditivu, a to dle podmínek, které akreditiv specifikoval, má na základě § 2688 občanského zákoníku právo na náhradu vůči původnímu výstavci

⁶⁸ Na změnu právní úpravy akreditivu ve srovnání s předchozí právní úpravou (§ 687 obchodního zákoníku), výslovně upozorňuje Bělohávek, J. a kol. Občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Aleš Čeněk s.r.o., Plzeň 2012, str. 728

⁶⁹ Nutno podotknout, že i pro změnu a zrušení potvrzeného akreditivu se užije obecné ustanovení § 2686, dle něhož může výstavce akreditivu jednostranným právním jednáním změnit nebo zrušit akreditiv jen se souhlasem oprávněného a příkazce, tedy není-li v akreditivu stanoveno jinak.

akreditivu. Užitou formulací zákonodárce odstranil pochybnosti vzbuzované dosavadní právní úpravou, která právo potvrzující banky vázala na poskytnutí téhož plnění od původního výstavce akreditivu.⁷⁰

Konečně dle § 2689 platí, že výstavce akreditivu, který oprávněnému jen oznámí, že pro něho jiný výstavce akreditivu otevřel akreditiv, nevzniká závazek z akreditivu, nahradí však škodu, bylo-li oznámení nesprávné.

2.3.9 Dokumentární akreditiv

Právní úprava dokumentárního akreditivu v občanském zákoníku navázala na dřívější úpravu obsaženou v obchodním zákoníku a provedla dílčí změny vyplývající z dosavadní bankovní praxe, zachycené zejména v Jednotných zvyklostech a pravidlech pro dokumentární akreditivy (revize 2007).

Právní úprava dokumentárního akreditivu je obsažena v § 2690 až 2692 občanského zákoníku. Povaha této právní úpravy je dvojitá. Jednak jde o zvláštní právní úpravu jednoho z druhů akreditivu, která má přednost před obecnou úpravou akreditivu. Dokumentární akreditiv se liší od obecného akreditivu tím, že akreditivní podmínkou, jejíž splnění se vyžaduje, je předložení určitých dokumentů.⁷¹ Je tedy zřejmé, že charakter a právní úprava dokumentárního akreditivu zůstaly v zásadě beze změn.

Za jedinou podstatnou změnu v nové právní úpravě lze považovat doplnění právní úpravy postupu v případě potvrzení dokumentárního akreditivu (§ 2690 odst. 2). Platí tak, že byl-li dokumentární akreditiv potvrzen, poskytne potvrzující výstavce oprávněnému plnění, jsou-li mu, popřípadě výstavci pověřenému akreditivem, včas předloženy dokumenty určené akreditivem v souladu s akreditivními podmínkami.

Ustanovení § 2691 občanského zákoníku vyžaduje předložení dokumentů s odpovídajícím obsahem a ve vzájemné souvislosti. Právní úprava dokumentárního akreditivu neobsahuje ani příkladmo bližší vymezení

⁷⁰ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 280-281

⁷¹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 180

dokumentů, jejichž předložení mohou akreditivní podmínky požadovat. Výstavce akreditivu s odbornou péčí přezkoumá, zda obsah předložených dokumentů a jejich vzájemná souvislost zjevně odpovídají podmínkám určeným akreditivem.

Vymezení dokumentů obsahují Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy v čl. 18 a násl. Povinností výstavce akreditivu je převzít předložené dokumenty určené akreditivními podmínkami. Výstavce akreditivu je povinen dbát o zachování předložených dokumentů. Dojde-li ke ztrátě, zničení nebo poškození dokumentů v době, kdy je má výstavce akreditivu u sebe, nahradí výstavce akreditivu příkazci škodu tím způsobenou. Povinnost dbát o zachování přeložených dokumentů stíhá výstavce akreditivu přímo ze zákona.

Ve vztahu k pověřenému výstavci nebo potvrzujícímu výstavci může být taková povinnost založena dohodou mezi výstavci. Účelem této povinnosti je zachovat předložené dokumenty nejen proto, aby mohly být řádně přezkoumány výstavcem, ale zejména proto, aby dokumenty byly po přezkoumání předány příkazci. Výstavce akreditivu není podle § 2692 povinen nahradit příkazci škodu vzniklou v důsledku ztráty, zničení nebo poškození dokumentů, které měl výstavce u sebe, pokud prokáže, že nemohl škodu odvrátit ani při vynaložení odborné péče. Důvodem pro liberaci bude zpravidla zásah vyšší moci jako živelní pohroma, válečný konflikt apod.⁷²

2.3.10 Jiné akreditivy

Z ustanovení § 2693 vyplývá, že na jiné než dokumentární akreditivy se užijí obecná ustanovení o akreditivu tak, jak jsou obsažena v § 2682 až 2686. Dále přiměřeně i ustanovení o dokumentárním akreditivu tak, jak jsou obsažena v § 2690 až 2692. Výskyt jiných akreditivů je v praxi méně obvyklý, a zřejmě proto jejich zvláštní úpravu zákon nepřináší.

Předlohou pro právní úpravu obsaženou v ustanovení § 2693 občanského zákoníku byl zcela zjevně obchodní zákoník (§ 691). Dotčená právní úprava neprodělala žádné změny.

⁷² Liška, P. Nová právní úprava dokumentárního akreditivu, *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 4, str. 104

2.4 Druhy dokumentárního akreditivu

Dokumentární akreditiv je formou dokumentárních plateb zejména v mezinárodním platebním styku. Jedná se o často používaný a oblíbený nástroj mezinárodních plateb, jeho použití roste i v platebním styku vnitrozemském. Z důvodu širokého záběru využití tohoto platebního prostředku se postupem času vyvinula celá řada jeho jednotlivých forem.

Rembursní akreditiv je takový, při kterém místo hotového placení akceptuje banka (beneficienta) na podkladě příkazu příkazující banky směnku vystavenou na ni beneficentem, směnka zní na hodnotu dokladů a musí mít v akreditivu předepsanou splatnost, kterou určí příkazující banka v rámci akceptačního (rembursního) úvěru poskytnutého jí druhou bankou.

Revolvingový akreditiv se po každém čerpání nebo po čerpání ve stanovených obdobích, případně podle jiných kritérií obnovuje na původní výši, přičemž je zpravidla udána úhrnná částka, do níž může být čerpán.

Převoditelný akreditiv může být původním beneficentem převeden na jinou osobu jen tehdy, je-li jako převoditelný výslovně označen.⁷³ Převoditelný akreditiv představuje možnost beneficenta požádat převádějící banku o převedení akreditivu, nikoliv právo, tj. převádějící banka může beneficentovu žádost o převod (převoditelného) akreditivu odmítnout. K tomu srov. také rozhodnutí v právní věci Bank Negara Indonesia 1946 v. Lariza (Singapore) Pte Ltd. (1988) A.C. 583, ve kterém je rozvedeno, že souhlas banky musí být výslovný a musí se vztahovat k výši a způsobu převodu.⁷⁴

Standby akreditiv je v podstatě záruka ve formě akreditivu. Akreditivy standby se užívají především ve Spojených státech amerických, kde hrají v podstatě stejnou úlohu jako jinde (mimo USA) bankovní záruky. Příčinou toho je

⁷³ Výjimku představuje částka akreditivu a cena zboží, které mohou být poníženy, a platnost, která může být zkrácena. Bankovní výlohy a provize z převodu nese první beneficent, není-li určeno jinak. Pakliže to akreditiv výslovně nezakazuje, může být převeden i na beneficenta v jiné zemi.

⁷⁴ Chuah, J. C. T. Reader in Law. Kinston University Law of Trade, Sweet & Maxwell, Londýn 2001, s. 421

skutečnost, že podle zákonů většiny států USA nemohou být záruky vystavovány bankami.⁷⁵

Krytý akreditiv znamená, že celá peněžní částka akreditivu je již v okamžiku otevření akreditivu k dispozici vystavující nebo potvrzující bance, a to buď složením této částky u příslušné banky, nebo vázáním příslušného krytí na bankovním účtu vedeném touto bankou. U nekrytého akreditivu dojde k úhradě částky vyplacené bankou teprve po předložení dokumentů. Většina dnes používaných akreditivů je nekrytých.

Back-to-back akreditiv (zrcadlový akreditiv) je zvláštní druh akreditivu, který se používá k financování nepřímých obchodů jako reexportů, switchů apod.

Jedná se vlastně o dva samostatné akreditivy s návazně stanovenými podmínkami, kdy beneficiant jednoho akreditivu je vlastně příkazcem akreditivu druhého.⁷⁶

Akreditiv s červenou nebo zelenou doložkou umožňuje beneficiantovi čerpat část akreditivní částky jako zálohu před odesláním zboží jen proti předložení prohlášení beneficianta o připravenosti zásilky k odeslání nebo obdobného dokumentu. O předem vyplacenou částku (a eventuálně úrok z ní) je pak snížena vyplácená protihodnota při pozdějším předložení kompletních dokumentů.⁷⁷

2.5 Obchodní zvyklosti pro akreditivy

V souvislosti s akreditivy se v široké míře uplatňují bankovní uzance a obchodní zvyklosti vůbec. Lze také odkazovat na Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, které vydala Mezinárodní obchodní komora se

⁷⁵ Marvanová, M. *Akreditiv*. Publikováno v Automatizovaném systému právních informací dne 1. 9. 2003, ASPI ID: LIT23565CZ

⁷⁶ Technika back-to-back akreditivu (anglicky „back-to-back“ = zády k sobě) umožňuje prostředníkovi, reexportérovi provést nepřímý obchod, aniž by musel vázat své peněžní prostředky nutné k otevření akreditivu ve prospěch původního dodavatele.

⁷⁷ Bakeš, M. a kol. *Finanční právo*, C. H. Beck, Praha 2006, str. 566

sídlem v Paříži.⁷⁸ Tyto podmínky byly již vícekrát revidovány.⁷⁹ Pokud by ve smlouvě nebylo stanoveno jinak, použilo by se jejich posledního znění.

Z hlediska právní jistoty lze doporučit, aby na ně akreditiv výslovně odkazoval. Možné je např. toto znění: „*Tento akreditiv podléhá Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy vydaným Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, publikace ICC č. 600.*“ Odkaz je vhodný i z toho důvodu, že smlouva o otevření akreditivu v obchodním zákoníku má obecnou podobu a některé otázky vůbec neřeší (např. lhůty pro přezkoumání dokumentů bankami).⁸⁰

Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, revize 2007, publikace ICC č. 600⁸¹, představují poslední revizi těchto celosvětově používaných pravidel pro dokumentární akreditivy. Přestože se akreditivy používají již velmi dlouho, k celosvětové unifikaci docházelo pozvolna. Proti svému „*předchůdci*“ UCP 500, revizi z roku 1993, přinesla UCP 600 několik velmi zásadních změn. Objevují se kupříkladu definice nejužívanějších výrazů v akreditivní praxi, zavádí se nový termín „*honorovat*“, zavádí se nové možnosti pro vystavující banku, jak nakládat s odmítnutými dokumenty aj.⁸²

Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy obsahují 39 článků, které stanoví pravidla použitelná na jakýkoliv dokumentární akreditiv, pokud akreditiv výslovně uvádí, že je podřízen těmto pravidlům. Pravidla jsou závazná pro všechny strany akreditivu v rozsahu, ve kterém nejsou akreditivem výslovně pozměněna nebo vyloučena.

Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy upravují zejména závazky bank a jejich avizování podle postavení bank v rámci akreditivní transakce, obsah a pravidla pro prezentaci a zkoumání jednotlivých dokumentů, možnost využití jiných bank, převoditelnost akreditivu. K Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy je připojen Dodatek k UCP 600 pro

⁷⁸ zkráceně „ICC“

⁷⁹ Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, s. 5

⁸⁰ Marek, K. Smlouvy bankovních služeb, *Právo: časopis pro právní teorii a praxi*, 2009, č. 1, str. 6

⁸¹ zkráceně „UCP 600“

⁸² VINTER, J. Dokumentární akreditiv hladce a obrace. In: *CFO world* [online]. [cit. 2017-08-24]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/dokumentarni-akreditiv-hladce-a-obrace-615>

elektronickou prezentaci, verze 1.1 (Supplement to UCP 600 for Electronic Presentation, Version 1.1) („eUCP“). Pravidla eUCP, verze 1.1 je aktualizovanou verzí 1.0, která zahrnuje změny učiněné v UCP v terminologii a stylizaci. Pravidla eUCP obsahují dvanáct článků a zabývají se zásadními aspekty elektronické prezentace.⁸³

2.6 Úprava akreditivů v zahraničí

Na úplný závěr dílčího celku této diplomové práce věnujícímu se akreditivům, bude provedena základní analýza vybraných zahraničních právních úprav akreditivů, což je zajímavé zejména z hlediska koncepce a lze zde hledat celou řadu inspirativních podnětů pro úvahy de lege ferenda.

2.6.1 Slovensko

Právní úprava akreditivů je obsažena v Obchodním zákoníku⁸⁴, který je v zásadě slovenskou obdobou někdejšího českého obchodního zákoníku. Slovenská právní úprava tak bez výjimky kopíruje právní úpravu akreditivů v režimu obchodního zákoníku, jak byla charakterizována výše (kapitola 2.2 této práce).⁸⁵ Slovenský obchodní zákoník je v souladu se Zvyklostmi, resp. s jejich poslední revizí UCP 600.

2.6.2 Spojené státy americké

Ve Spojených státech amerických je zahrnuta právní úprava akreditivů v článku 5 obchodního zákoníku⁸⁶, který nese název Letters of credit (anglické označení pro akreditiv).

⁸³ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 150

⁸⁴ zákon č. 513/1991 Zb., Obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁵ srov. § 682 Obchodního zákoníku: „Zmluvou o otvorení akreditívu sa zaväzuje banka príkazcovi, že na základe jeho žiadosti poskytne určitej osobe (oprávnenému) na účet príkazcu určité plnenie, ak oprávnený splní do určitej doby určené podmienky, a príkazca sa zaväzuje zaplatiť banke odplatu.“

⁸⁶ Uniform Commercial Code, dále jen „U. C. C.“

Pro U. C. C. je typické, že podobně jako Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy (Zvyklosti) uvádí poměrně rozsáhlé legální definice základních souvisejících termínů (např. „*applicant*“, „*beneficiary*“ a další).⁸⁷

Práva a povinnosti vystavující banky jsou upraveny v ustanovení § 5-108 „*Issuer's Rights and Obligations*“, kde se nachází řada shod se Zvyklostmi.

Z právní úpravy v U. C. C. jsou důležitá ustanovení nazvaná „*Fraud and Forgery*“ (tedy „*podvod a padělání*“). Jestliže dle této úpravy příkazce doloží, že dokumenty jsou padělány či zfalšovány, příslušný soud může dočasně, či trvale zakázat akreditivem dotčený finanční obnos vyplatit.⁸⁸

Dále pak lze v návaznosti na výše uvedené nalézt možnost nápravy „*Remedies*.“ Pokud oprávněnému nebude řádně a včas zapláceno, může požadovat náhradu škody. Nechybí ani úprava převoditelného akreditivu. Pokud je však akreditiv poskytnut jako převoditelný, banka může odmítnout převést akreditiv na dalšího oprávněného, pokud by převod způsobil zásah do práv příkazce.⁸⁹

2.6.3 Velká Británie

Ve Velké Británii jsou podmínky a podrobnosti akreditivu vyjádřeny formou standardizované formulářové žádosti vyplněné a podepsané klientem banky. Banka sdělí příkazci (kupci) souhlas s jeho žádostí v písemné formě a vyhotovená žádost představuje smluvní základ mezi klientem a bankou.

Banka vystavující akreditiv oznámí oprávněnému (prodávajícímu) otevření akreditivu a zároveň specifikuje podmínky, které oprávněný musí splnit, aby obdržel plnění z akreditivu. Po obdržení oznámení odešle prodávající zboží kupujícímu a předloží požadované dokumenty bance vystavující akreditiv, následně obdrží plnění z akreditivu. Banka výstavce akreditivu v mnoha případech zapojuje jinou banku, aby oznámila oprávněnému otevření akreditivu a provedla platbu oproti předložení dokumentů. Tato banka bývá označována jako

⁸⁷ V čemž se odlišuje od nepoměrně stručnější české právní úpravy.

⁸⁸ Xiang, G. *The Fraud Rule in the Law of Letters of Credit: A Comparative Study*, Kluwer Law International, New York 2002, str. 31

⁸⁹ Malá, K. *Smlouva o otevření akreditivu*, Olomouc 2010, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, str. 51

„*mezitímní*“ nebo „*korespondenční*“. Obchodní praxe je taková, že ne vždy závazek z vystaveného akreditivu představuje povinnost plnit v penězích oproti předložení dokumentů. Ve Velké Británii se v mnoha případech vystavující banka zavazuje akceptovat cizí směnku, pokud jsou předloženy dokumenty požadované vystaveným akreditivem.⁹⁰

Ačkoli UCP 600 mají takřka univerzální aplikaci, ve Velké Británii musí být Zvyklosti inkorporovány do smlouvy. Anglické banky přijaly UCP v její revizi v roce 1962, ale i přesto je smlouva, kterou si strany dohodnou, upravována a ovládána *common law* až do doby, než si strany smluví, že pro jakýkoliv akreditiv budou aplikovány Zvyklosti.⁹¹

⁹⁰ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 145

⁹¹ Malá, K. Smlouva o otevření akreditivu, Olomouc: 2010, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, str. 52

3 INKASO

Banky jako speciální právnické osoby či státní peněžní ústavy jsou zmocněny zákonem č. 21/1992 Sb., o bankách, k přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů. Kromě výše uvedených činností může banka vykonávat i jiné činnosti, které jsou taxativně vymezeny v ustanovení § 3 výše zmíněného zákona. Jednou z takových činností je i obstarávání inkasa.⁹² Smlouvou o inkasu se zavazuje obstaravatel inkasa obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka či obstarat jiný úkon od třetí osoby. Jde tedy o závazek k obstarání záležitosti jiné osoby a jedná se o zvláštní druh příkazní smlouvy. Za to je příkazce povinen obstarateli inkasa povinen zaplatit úplatu (odměnu).⁹³

3.1 Historický vývoj institutu

Obstarávání inkasa bylo historicky spojeno zejména s rozvojem obchodu. Obchodník dal bance směnku nebo šek splatný v cizině, jež mu byly dány na úhradu, aby mu je inkasovala. Nebo bance byly zaslány ze zámoří dokumenty, s nimiž bylo spojeno dispoziční právo nad zbožím, které se nacházelo na lodi plující do Evropy, např. konosament, pojistka nebo opis faktury, aby je vydala importérovi proti zaplacení fakturované částky. Obyčejně k takovým dokumentům byla připojena trata (směnka) na importéra a na částku určenou fakturou, splatná několik dní po viděné, asi tolik dní, o kolik přišla trata poštovní lodí dříve než zboží lodí obchodní. Doručená trata se dala importérovi k akceptaci, přičemž se mu pouze ukázaly dokumenty ke zboží. Do doby příplutí obchodní lodí směnka dospěla ke splatnosti, importér směnku zaplatil a obdržel naproti tomu od banky dokumenty. Takový byl obvyklý průběh transakce spojené s inkasem oproti dokumentům.⁹⁴

⁹² Ondrůšek, Č. Smlouva o inkasu, *Právní rádce*, 1998, č. 10, s. 11

⁹³ Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, C. H. Beck, Praha 2007, str. 426

⁹⁴ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 187

V té době byla pro provádění inkasa používána zejména obecná úprava smlouvy zmocňovací. Banka postupovala při inkasu jako obstaravatel a její povinnosti upravoval § 909 obecného zákoníku občanského. Ve středním občanském zákoníku z roku 1950 suplovala inkaso smlouva příkazní. Samostatnou právní úpravu smlouvy o inkasu na území České republiky obsahoval až zákoník mezinárodního obchodu. Podle § 661 zákoníku se smlouvou o bankovním inkasu banka (peněžní ústav) zavázala, že obstará pro příkazce vybrání pohledávky nebo jiný inkasní úkon.⁹⁵

3.2 Úprava inkasa v obchodním zákoníku

V obchodním zákoníku z roku 1991 byla právní úprava inkasa založena v ustanoveních § 692 až 699 jako „*Smlouva o inkasu*.“ Důvodová zpráva k obchodnímu zákoníku uváděla, že smlouva o inkasu je určitým druhem smlouvy mandátní, jež vzhledem k své povaze vyžaduje úpravu jako zvláštní smluvní typ. Ustanovení o mandátní smlouvě jsou však na ni subsidiárně aplikovatelná (§ 699). Dále důvodová zpráva predikovala, že v československé praxi se užívá bankovního inkasa zatím pouze v mezinárodním obchodu, ale jeho význam bude narůstat i ve vnitrostátních obchodních vztazích v důsledku přechodu k tržnímu hospodářství.⁹⁶ Smlouva o inkasu byla upravena v třetí části obchodního zákoníku.

3.2.1 Koncepce

Smlouva o inkasu se řadila mezi tzv. bankovní smlouvy. Bylo tomu tak proto, že účastníkem smlouvy o inkasu byla podle § 692 obchodního zákoníku vždy nutně banka.

Závazkové vztahy vyplývající ze smlouvy o inkasu byly podle § 261 odst. 3 písm. d) obchodního zákoníku tzv. absolutním obchodem, na který se vztahoval obchodní zákoník bez ohledu na povahu účastníků.

⁹⁵ Tamtéž, str. 188

⁹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., zvláštní část

Na právní úpravu smlouvy o (dokumentárním) inkasu měl vliv - obdobně jako v případě akreditivu – ještě jiný pramen, a to Jednotná pravidla pro inkasa, vydávaná Mezinárodní obchodní komorou se sídlem v Paříži (ICC).⁹⁷ Uvedená pravidla jsou chápána jako písemně formulované obchodní zvyklosti. Pokud smlouva o inkasu stanovila, že se má přihlížet k Jednotným pravidlům pro inkasa, použily se tyto obchodní zvyklosti před těmi ustanoveními obchodního zákoníku, jež neměly donucující povahu. Vzhledem ke skutečnosti, že právní úprava inkasa byla veskrze dispozitivní (vyjma § 692 obchodního zákoníku), mohlo to v praxi znamenat vyloučení prakticky celé právní úpravy inkasa plynoucí z obchodního zákoníku.⁹⁸

Stranami smlouvy o inkasu byli příkazce, který se obracel na banku s požadavkem na provedení inkasa, a provádějící banka. Pokud se tato pověřená banka obrátila na další banku v místě dlužníka, pak lze rozlišovat mezi tzv. vysílající bankou a tzv. inkasní bankou. Pokud se inkasního úkonu zúčastnilo více bank, pak poslední banka, která předkládala dlužníkovi, byla tzv. předkládající bankou.⁹⁹

3.2.2 Podstatné náležitosti smlouvy

Základní ustanovení tohoto smluvního typu v obchodním zákoníku vymezovalo, že smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky od určitého dlužníka nebo obstarat jiný inkasní úkon. Jiným inkasním úkonem se rozuměla zejména akceptace směnky.

Podstatné části smlouvy - kromě přesného určení smluvních stran, což platí ostatně pro všechny smluvní typy – tvořily v režimu obchodního zákoníku:

- 1) závazek banky obstarat pro příkazce přijetí plnění určité peněžní pohledávky nebo
- 2) obstarat jiný inkasní úkon a

⁹⁷ Poslední revize byla vydána v roce 1995 jako publikace ICC č. 522.

⁹⁸ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Wolters Kluwer, Praha 2009, str. 1786-1787

⁹⁹ Ondrůšek, Č. Smlouva o inkasu, *Právní rádce*, 1998, č. 10, str. 11

3) uvedení určitého dlužníka.¹⁰⁰

Určení pohledávky, jejíž inkaso má banka obstarat, muselo být provedeno dostatečně určitě. Pohledávka vznikla mezi příkazcem a dlužníkem. K jejímu splnění muselo být dostatečně podkladů, jinak by provedení inkasa nemohlo být úspěšné. Banka vstupovala do vztahu mezi příkazcem a dlužníkem na místě příkazce. Měla však jen tolik práv a povinností, které převzala na základě smlouvy o inkasu, resp. které plynou z platné právní úpravy. Zpravidla neměla mít právo ani povinnost uplatnit pohledávku soudní cestou.¹⁰¹

Určení osoby dlužníka mělo být dostatečné k tomu, aby obstarání inkasa pohledávky mohlo proběhnout úspěšně a s co nejnižšími náklady.¹⁰²

3.2.3 Postup banky při inkasu

Banka měla požádat v souladu s ustanovením § 693 obchodního zákoníku o zaplacení peněžní částky nebo provedení úkonu vyžadovaného podle smlouvy uzavřené s příkazcem. Odmítl-li dlužník požadovanou částku zaplatit nebo uskutečnit požadovaný právní úkon, anebo jestliže tak neučinil bez zbytečného odkladu, podala o tom banka ihned zprávu příkazci.

Pro požádání banky nebyla stanovena písemná forma. Podat zprávu příkazci v případě, že dlužník zaplacení nebo uskutečnění požadovaného právního úkonu odmítl, byla banka povinna ihned. Naproti tomu nečinnost dlužníka zakládá uvedenou povinnost banky až po marném uplynutí lhůty „*bez zbytečného odkladu*“.¹⁰³

Při obstarávání inkasního úkonu byla banka povinna postupovat s odbornou péčí a dle pokynů příkazce, nebyla ale odpovědna za neúspěch inkasního úkonu. Banka tedy prováděla inkaso, neodpovídala však za výsledek. Riziko nesplnění závazku dlužníkem nesl příkazce. Banka však musela

¹⁰⁰ Marek, K. Smlouva o inkasu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, s. 5

¹⁰¹ Kobliha, L., Kalfus, J., Krofta, J. a kol. Obchodní zákoník, úplný text zákona s komentářem, Linde Praha a. s., Praha 2006, str. 1457

¹⁰² V případě, že určení nebude zahrnovat všechny potřebné údaje pro efektivní uplatnění pohledávky, bude banka nucena některé údaje doplnit v důsledku vlastní činnosti, což povede k prodloužení lhůty pro splnění závazku a zvýšení nákladů inkasa.

¹⁰³ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. C. H. Beck, Praha 2010, str. 1294

postupovat podle pokynů příkazce s odbornou péčí, odpovídala za profesionalitu svého výkonu.¹⁰⁴

3.2.4 Předání předmětu inkasa

V případě, že předmětem inkasního úkonu bylo peněžité plnění, banka byla povinna zaplacenou peněžní částku předat příkazci, a to i tehdy, pokud by došlo k zaplacení jen části inkasované pohledávky. Ve smlouvě o inkasu byl zpravidla sjednán způsob splnění tohoto závazku. V praxi byla předmětná částka převedena na běžný účet příkazce u banky či poukázána na jeho účet u banky jiné. Předání peněžní částky byla banka povinna podle § 694 obchodního zákoníku uskutečnit bez zbytečného odkladu. V případě, že předmětem inkasního úkonu byly cenné papíry, banka měla povinnost předat tyto cenné papíry příkazci. Jestliže bylo inkaso uskutečněno, byl příkazce povinen převzít od banky peněžní částku nebo cenné papíry, jež byly předmětem inkasního úkonu. Byť tento závazek neplynul výslovně z obchodního zákoníku, šlo jej dovodit z účelu závazku a z § 694 obchodního zákoníku.¹⁰⁵ Banka odpovídala za škodu způsobenou ztrátou, zničením nebo poškozením těchto dokumentů.

3.2.5 Inkaso prostřednictvím jiné banky

Měla-li podle smlouvy banka obstarat inkaso prostřednictvím jiné banky určené příkazcem, uskutečňovalo se inkaso touto bankou na účet a nebezpečí příkazce. Podmínkou vzniku odpovědnosti příkazce bylo, že inkasní banka byla určena příkazcem. V případech, kdy by banka použila jinou banku, odpovídala by podle § 331 obchodního zákoníku banka, která plnila prostřednictvím jiné osoby.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Marek, K. Smlouva o inkasu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7, s. 5

¹⁰⁵ Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Wolters Kluwer, Praha 2009, str. 1789

¹⁰⁶ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 196

3.2.6 Určení úplaty za obstarání inkasa

Z vymezení smlouvy o inkasu v § 692 obchodního zákoníku vyplývalo, že v případě smlouvy o inkasu šlo o smlouvu povinně úplatnou. Výše úplaty nebo způsob jejího určení však nemusela být ve smlouvě stanovena. Podpůrná platnost § 566 odst. 2 obchodního zákoníku znamenala, že ve smlouvě nemusel být ani výslovný závazek příkazce za obstarání inkasa zaplatit úplatu. Obstarání inkasa za úplatu se předpokládalo, protože tato činnost byla předmětem podnikatelské činnosti banky. Výše úplaty mohla být ve smlouvě určena odkazem na sazebník banky. Základem pro určení obvyklé odměny byl rovněž sazebník podle stavu ke dni uzavření smlouvy, pokud ovšem nevybočoval z obvyklosti ve srovnání s jinými bankami. Vedle nároku na úplatu měla banka nárok také na náhradu nutně nebo účelně vynaložených nákladů při plnění svého závazku, které nebylo možné považovat za zahrnuté v dohodnuté ani v obvyklé odměně.¹⁰⁷

3.2.7 Bankovní dokumentární inkaso

Dokumentární inkaso je formou mezinárodního platebního styku, při které je vydání dokumentů o zboží, zejména dispozičních dokumentů, vázáno na provedení inkasního úkonu, především zaplacení kupní ceny. Při dokumentárním inkasu předává dodavatel dokumenty o zboží své bance a pověřuje ji, aby tyto dokumenty vydala odběrateli proti provedení inkasního úkonu. Banka buď sama, nebo prostřednictvím svých korespondentů v místě sídla odběratele obstarává inkaso, aniž by sama převzala jakýkoli peněžní závazek vůči dodavateli. Jak banka dodavatele, tak i příp. zapojené korespondentské banky vystupují v postavení mandátáře nebo komisionáře.¹⁰⁸

Právní úprava dokumentárního inkasa byla v obchodním zákoníku obsažena v ustanoveních § 697 až 699. Podle ustanovení § 697 obchodního zákoníku se smlouvou o bankovním dokumentárním inkasu zavazovala banka vydat třetí osobě dokumenty opravňující nakládat se zbožím nebo jiné doklady,

¹⁰⁷ Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. C. H. Beck, Praha 2010, str. 1296

¹⁰⁸ Bakeš, M. a kol. Finanční právo, C. H. Beck, Praha 2006, str. 562

byla-li při jejich vydání zaplacená určitá peněžní částka nebo proveden jiný inkasní úkon.

Banka byla povinna dokumenty uvedené ve smlouvě o bankovním dokumentárním inkasu převzít a opatrovat je s odbornou péčí. Právní úprava však blíže nestanovila, jaké dokumenty se k danému účelu požadovaly. Jejich určení nemuselo vyplývat ani ze smlouvy; v takovém případě záleželo na rozhodnutí příkazce.

Bankovní dokumentární inkaso představovalo opačnou operaci ve srovnání s dokumentárním akreditivem. V případě dokumentárního akreditivu banka převzala dokumenty a proti nim poskytla platbu (plnění). Při dokumentárním inkasu banka převzala dokumenty a při zaplacení nebo provedení jiného úkonu banka dokumenty naopak vydala.¹⁰⁹

Konečně obchodní zákoník v § 699 stanovil, že práva a povinnosti stran se řídí podpůrně ustanoveními o smlouvě mandátní. Z dané úpravy je zřejmé, že zákonodárce považoval smlouvu o inkasu za zvláštní typ mandátní smlouvy. Při tomto pojetí by se žádalo v úpravě zvláštního smluvního typu (smlouva o inkasu) zakotvit pouze zvláštnosti vyvolané potřebou odchylné úpravy tohoto typu.

3.3 Úprava inkasa v občanském zákoníku

Stejně jako tomu je u akreditivu, ani aktuálně platná a účinná právní úprava inkasa se v podstatě příliš neodchýlila od svého legislativního předchůdce. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku k tomu uvádí, že návrh zákona vychází z ustanovení o inkasu z platné právní úpravy v § 692 až 699 obchodního zákoníku, avšak přihlíží k revidované úpravě Jednotných pravidel pro inkasa¹¹⁰ z roku 1995 vydaných Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.¹¹¹ Jednotná pravidla pro inkasa vydávaná Mezinárodní obchodní komorou se sídlem v Paříži (ICC) jsou chápána jako písemně zachycené obchodní zvyklosti bank v oblasti

¹⁰⁹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 198

¹¹⁰ Uniform Rules for Collections

¹¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část

provádění inkas a jejich analýza je předmětem jedné z nadcházejících kapitol této diplomové práce.

Inkaso je v občanském zákoníku upraveno v ustanoveních § 2694 až 2700. Právní úprava inkasa v občanském zákoníku dodržuje systematiku zavedenou úpravou obchodního zákoníku.

3.3.1 Koncepce

Smlouva o inkasu nemá obligatorně předepsanou písemnou formu, v čemž se shoduje s právní úpravou obchodního zákoníku. Právní úprava tak respektuje obchodní zvyklost zachycenou v Jednotných pravidlech pro inkasa. Podle čl. 4 Jednotných pravidel pro inkasa všechny dokumenty vyslané k inkasu musí doprovázet inkasní instrukce. Instrukce uvede, zda inkaso podléhá Jednotným pravidlům pro inkasa, a dále bude obsahovat úplné a přesné instrukce. Písemná forma inkasní instrukce není Jednotnými pravidly pro inkaso výslovně vyžadována, nicméně ústní forma inkasní instrukce by nebyla s ohledem na požadované údaje příliš reálná. K uzavření smlouvy o inkasu dojde udělením inkasní instrukce příkazcem a uskutečněním instrukce (obstaráváním inkasa) obstaravatelem inkasa.¹¹²

Smluvní strany jsou označeny jako „*obstaravatel inkasa*“ a „*příkazce*“, kdežto v obchodním zákoníku byly smluvními stranami „*banka*“ a „*příkazce*“. Ač by se tedy mohlo zdát, že z hlediska předpisu soukromého práva může smlouvu uzavřít jakákoli osoba, je třeba brát na zřetel předpisy práva veřejného, tedy konkrétně ustanovení § 1 odst. 3 písm. b) zákona o bankách, podle kterého je k obstarávání inkasa banka a pro své členy dále i spořitelní a úvěrní družstvo.

Právní úprava smlouvy o inkasu požaduje, aby smlouva obsahovala závazek příkazce zaplatit obstaravateli inkasa odměnu. Smlouva o inkasu se touto právní úpravou zařazuje mezi smlouvy obligatorně úplatné. Dřívější úprava smlouvy o inkasu obsažená v § 692 obchodního zákoníku závazek příkazce zaplatit bance úplatu nestanovila jako povinnou část smlouvy.

¹¹² Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1221

3.3.2 Podstatné náležitosti smlouvy

Mezi podstatné obsahové náležitosti smlouvy o inkasu patří: a) závazek obstaravatele inkasa obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo b) jiný inkasní úkon od třetí osoby a c) závazek příkazce zaplatit obstaravateli inkasa odměnu.

Obsah závazku obstaravatele inkasa, tedy určení toho, co má pro příkazce obstaravatel inkasa obstarat, jinak vyjádřeno, přesné určení inkasního úkonu. Inkasním úkonem může být především přijetí určité peněžní částky. Tato částka musí být přitom dostatečně identifikována a musí být také vymezena z hlediska své existence jako pohledávky, která má právní důvod a právní existenci. Je třeba zdůraznit, že obstaravatel inkasa realizuje inkasní úkon na základě existence vztahu věřitele a dlužníka, který existuje mezi příkazcem a třetí osobou. Aby tak obstaravatel inkasa mohl být úspěšný a aby mohl provést inkasní úkon s náležitou odbornou péčí, je nezbytné, aby získal veškeré potřebné informace a případně též podklady ve vztahu k danému plnění, umožňující mu inkasní úkon provést. Inkasní úkon nemusí spočívat pouze v přijetí peněžní částky. Pokud inkasní úkon má spočívat v jiném jednání, je třeba, aby obsah tohoto inkasního úkonu smlouva o inkasu určitě a přesně identifikovala. Může jít především o obstarání akceptu nebo avalu směnky.¹¹³

Výše odměny, která obstaravateli inkasa bude příslušet, stanoví především smlouva o inkasu. Na rozdíl od akreditivu, kde obdobné ustanovení chybí, je v případě inkasa výslovně zakotveno, že v případě, pokud si smluvní strany výši odměny neujednají, přísluší obstaravateli inkasa odměna ve výši obvyklé v době uzavření smlouvy.

3.3.3 Výzva k provedení inkasa

Právní úprava výzvy k provedení inkasa, obsažená v ustanovení § 2695 občanského zákoníku, v zásadě odpovídá právní úpravě v obchodním zákoníku

¹¹³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 289

(§ 693) s tím, že jsou na ní zřejmé terminologické a koncepční proměny, popsané výše.

Obstaravatel inkasa je povinen na základě uzavřené smlouvy o inkasu vyzvat určenou třetí osobu k provedení smluveného inkasního úkonu. Činnost obstaravatele inkasa právní úprava označuje jako uskutečnění výzvy. Z právní úpravy neplyne povinnost výzvu realizovat v písemné formě. Není-li sjednáno nic jiného, je obstaravatel povinen provést pouze výzvu, a nikoli další kroky k vymožení provedení inkasního úkonu.¹¹⁴

Podrobné vymezení postupu obstaravatele při obstarávání inkasa právní úprava neobsahuje. Obstaravatel inkasa postupuje při obstarání inkasa s odbornou péčí podle pokynů příkazce. Jednotná pravidla pro inkasa stanoví úpravu při vymezení inkasní instrukce v čl. 4. Podle této úpravy banky mohou jednat pouze na základě instrukcí uvedených v inkasní instrukci a v souladu s těmito pravidly. Inkasní instrukce musí být určitá a srozumitelná, neboť banky nesmějí získávat instrukce zkoumáním dokumentů určených k obstarání inkasa. Inkasní instrukce má přesně vymežit období, během kterého má dlužník (trasát) provádět jakékoli kroky. Obstaravatel inkasa neodpovídá za výsledek své činnosti při obstarání inkasa. Odmítne-li určená třetí osoba splnit výzvu k provedení inkasního úkonu, podá o této skutečnosti obstaravatel inkasa příkazci bez zbytečného odkladu zprávu. Obstaravatel inkasa by odpovídal za škodu, která by vznikla důsledkem neuskutečnění výzvy nebo důsledkem pozdního podání zprávy příkazci o tom, že třetí osoba odmítla splnit výzvu.¹¹⁵

3.3.4 Odborná péče

Občanský zákoník dále stanoví, v § 2696, že „*obstaravatel inkasa postupuje při obstarání inkasa s odbornou péčí podle pokynů příkazce. Neuskuteční-li se přesto inkaso, nezakládá to důvod k postihu obstaravatele inkasa.*“ Tato právní úprava svým obsahem odpovídá předchozí právní úpravě, obsažené v § 693 odst. 2 obchodního zákoníku.

¹¹⁴ Výzva k provedení inkasního úkonu může spočívat ve výzvě k zaplacení stanovené peněžité částky nebo v provedení jiného inkasního úkonu.

¹¹⁵ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1222

3.3.5 Předání předmětu inkasa

Pokud obstaravatel inkasa na základě výzvy, kterou uskutečnil v souladu s § 2695, převezme od příkazce plnění, jež je obsahem inkasního úkonu, je povinen to, co přijal, vydat příkazci, a to ve lhůtě bez zbytečného odkladu poté, co plnění převzal (§ 2697). Pokud třetí osoba plnila z inkasního úkonu pouze částečně, vydá obstaravatel inkasa příkazci pouze to, co od třetí osoby přijal, i když plnění, jež bylo inkasním úkonem předpokládáno, by bylo bývalo vyšší. Pokud inkasní úkon spočíval v jiném plnění než v uhrazení peněžité částky, tedy např. v obstarání akceptu nebo avalu směnky, bude obsahem plnění převzetí příslušného cenného papíru nebo jiné listiny s tím související (např. protestní listiny). V takovém případě je obstaravatel inkasa povinen také tyto dokumenty ve lhůtě bez zbytečného odkladu vydat příkazci.

Pakliže inkasní úkon spočíval v jiném než peněžitém plnění a byl spojen s předáním cenného papíru nebo jiných dokumentů (protestní listiny), bude obvyklé, že do doby, než jsou ve lhůtě bez zbytečného odkladu tyto cenné papíry, resp. jiné dokumenty vydány příkazci, je bude mít obstaravatel inkasa u sebe. Obstaravatel inkasa je v takovém případě povinen pečovat o cenný papír, resp. i o další dokumenty, s náležitou odbornou péčí.

Pokud by cenný papír nebo jiný dokument byl po dobu, kdy jej má obstaravatel inkasa u sebe, ztracen, zničen nebo poškozen, odpovídá obstaravatel inkasa příkazci za škodu, kterou tím způsobil. Obstaravatel inkasa přitom bude odpovídat jak za škodu, která vznikla přímo ztrátou, zničením nebo poškozením cenného papíru nebo dalšího dokumentu, tak za škodu, která vznikla jako důsledek ztráty, zničení nebo poškození cenného papíru nebo dalšího dokumentu, které měl obstaravatel inkasa u sebe. Obstaravatel inkasa se této odpovědnosti zproští, pouze pokud prokáže, že škodu nemohl odvrátit ani při vynaložení odborné péče.¹¹⁶

¹¹⁶ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 291

3.3.6 Jiný obstaravatel

Také právní úprava o jiném obstaravateli inkasa, obsažená v § 2698 občanského zákoníku, zůstala ve srovnání s obchodním zákoníkem prakticky nezměněna (viz § 695 obchodního zákoníku).

To znamená, že obstaravatel inkasa bude závazek ze smlouvy o inkasu plnit sám nebo s pomocí jiného obstaravatele. Tento jiný obstaravatel inkasa může být určen obstaravatelem zavázaným ze smlouvy o inkasu, pokud to smlouva dovoluje. Za takto určeného jiného obstaravatele bude odpovídat obstaravatel zavázaný ze smlouvy o inkasu.

Podle § 2698 může závazek obstaravatele plnit obstarání inkasa jiným obstaravatelem založit pokyn příkazce. Příkazce může takový pokyn učinit součástí smlouvy o inkasu nebo jej udělit kdykoli po uzavření této smlouvy, pokud je provedení takového pokynu ještě reálné. Obstaravatel inkasa zavázaný ze smlouvy o inkasu je povinen takový pokyn příkazce provést. V případě, že by obsah takového pokynu vyvolával v obstaravateli důvodnou pochybnost o jeho vhodnosti či správnosti, je povinen v souladu se zásadou odborné péče o své pochybnosti informovat příkazce.

Příkazce, který obstaravateli inkasa udělí pokyn k tomu, aby použil jiného obstaravatele, je povinen uhradit náklady s tím vzniklé. Půjde zejména o odměnu jiného obstaravatele za provedení inkasního úkonu a náklady vzniklé obstaravateli při pověřování jiného obstaravatele. Příkazce rovněž nese nebezpečí plynoucí z toho, že zvolil provedení inkasa prostřednictvím jiného obstaravatele než zavázaného ze smlouvy o inkasu. Obstaravatel inkasa zavázaný ze smlouvy o inkasu za činnost jiného obstaravatele inkasa určeného pokynem příkazce odpovědnost nenes.

Jednotná pravidla pro inkasa předpokládají zapojení většího počtu bank do obstarání inkasa. Čl. 3 definuje vysílající banku¹¹⁷ jako banku zavázanou ze smlouvy o inkasu, inkasní banku¹¹⁸ jako banku zapojenou do vyřizování inkasa a banku předkládající¹¹⁹ jako inkasní banku, která předkládá dokumenty. Jednotná pravidla pro inkasa výslovně nestanoví možnost, aby banka sama určila banku asistující při

¹¹⁷ Remitting bank

¹¹⁸ Collecting bank

¹¹⁹ Presenting bank

provedení inkasa. Jednotná pravidla pro inkasa však vytvářejí komplexní právní ochranu pro banky zavázané ze smlouvy o inkasu v případě, že bude příkazcem určena další banka k provedení inkasa.¹²⁰

3.3.7 Dokumentární inkaso

V rámci úpravy inkasa občanský zákoník přináší i zvláštní úpravu tzv. inkasa dokumentárního. Na smlouvu o dokumentárním inkasu se užití obecná ustanovení o inkasu obsažená v § 2694 až 2698, pokud ze zvláštní úpravy obsažené v § 2699 a 2700 neplyne jinak.

Dokumentární inkaso je formou mezinárodního platebního styku, při které je vydání dokumentů o zboží, zejména dispozičních dokumentů, vázáno na provedení inkasního úkonu, především zaplacení kupní ceny. Při dokumentárním inkasu předává dodavatel dokumenty o zboží své bance a pověřuje ji, aby tyto dokumenty vydala odběrateli proti provedení inkasního úkonu. Banka buď sama, nebo prostřednictvím svých korespondentů v místě sídla odběratele obstarává inkaso, aniž by sama převzala jakýkoli peněžní závazek vůči dodavateli.

Jak banka dodavatele, tak i příp. zapojené korespondentské banky vystupují v postavení mandátáře nebo komisionáře.

Dokumentární inkaso je výhodné pro dodavatele, neboť mu zaručuje, že odběratel nenabude dispozice se zbožím na základě dokumentů, aniž by zaplatil. Pro odběratele je dokumentární inkaso rovněž relativně výhodné, neboť ihned po provedení platby za zboží získává právní dispozici s tímto zbožím. Další výhodou jsou nízké bankovní poplatky za obstarání dokumentárního inkasa bankou ve srovnání s poplatky za jiné druhy dokumentárních plateb. Dokumentární inkaso rovněž ve srovnání např. s dokumentárním akreditivem neváže odběrateli žádné peněžní prostředky, neboť platbu provádí nikoli dříve než v okamžiku, kdy nabývá právní dispozice s dodávaným zbožím.¹²¹

Ustanovení § 2699 stanoví, že *„při dokumentárním inkasu se obstaravatel inkasa vůči příkazci zavazuje vydat třetí osobě dokumenty, zaplatí-li tato osoba*

¹²⁰ Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, str. 1225

¹²¹ Bakeš, M. a kol. Finanční právo, C. H. Beck, Praha 2006, str. 562

proti vydání dokumentů určitou peněžní částku, nebo provést před vydáním dokumentů jiný inkasní úkon, a příkazce se zavazuje zaplatit obstaravateli inkasa odměnu.“

O jaké dokumenty má jít, zákon podrobněji nespecifikuje. V praxi půjde obvykle o dokumenty opravňující nakládat se zbožím¹²², ale může jít i o dokumenty jiné. Obstaravatel inkasa je v případě dokumentárního inkasa zavázán k tomu, aby tyto dokumenty předal třetí osobě buď proti zaplacení určité částky, nebo poté, co třetí osoba provede příslušný a požadovaný inkasní úkon. Zatímco dokumenty, jež mají být třetí osobě předány, mohou, ale i nemusí být ve smlouvě o inkasu specifikovány (jejich specifikaci může dodatečně provést svým pokynem příkazce), musí být částka, jejíž zaplacení má být obsahem inkasního úkonu, nebo jiný inkasní úkon ve smlouvě o inkasu dostatečně přesně určeny. Také smlouva o dokumentárním inkasu je svojí povahou smlouvou úplatnou, tzn. příkazce se zavazuje za provedení dokumentárního inkasa obstaravateli inkasa zaplatit odměnu. Výše odměny by měla být sjednána ve smlouvě o inkasu.¹²³

Z povahy obsahu závazků v případě dokumentárního inkasa plyne, že obstaravatel inkasa bude mít obvykle dokumenty, které má předat proti zaplacení určité peněžité částky nebo po provedení příslušného jiného inkasního úkonu třetí osobě, po určitou dobu u sebe. O tyto dokumenty musí obstaravatel inkasa pečovat s náležitou odbornou péčí. Pokud by po dobu, po kterou má obstaravatel inkasa předmětné dokumenty u sebe, došlo k jejich ztrátě, zničení nebo poškození, odpovídá obstaravatel inkasa příkazci za škodu, kterou mu tím způsobil, přičemž touto škodou je jak škoda vzniklá příkazci bezprostředním zničením, ztrátou nebo poškozením těchto dokumentů, tak i škoda, která vznikla jako důsledek zničení, ztráty nebo poškození těchto dokumentů. Této odpovědnosti se obstaravatel inkasa může zprostit pouze tehdy, pokud prokáže, že škodu nemohl odvrátit ani s vynaložením odborné péče.

Odpovědnost za škodu zakotvenou ve vztahu k dokumentárnímu inkasu je třeba odlišovat od obecné odpovědnosti obstaravatele inkasa za škodu způsobenou ztrátou, zničením či poškozením cenného papíru nebo jiného

¹²² Např. náložný list

¹²³ Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, str. 296

dokumentu ve smyslu § 2697 odst. 2, neboť v případě, na který pamatuje citované ustanovení, jde o cenné papíry nebo dokumenty, které má obstaravatel inkasa u sebe na základě realizovaného inkasního úkonu.¹²⁴

3.4 Druhy dokumentárního inkasa

V zásadě se rozlišují dokumentární inkaso vývozní a dokumentární inkaso dovozní. Vývozní dokumentární inkaso je forma platebního styku se zahraničím, při níž je vydání dokumentů, a tedy i zboží, podmíněno zaplacením, akceptací směnky nebo splněním jiných podmínek; použití vývozního dokumentárního inkasa je vhodné v případech, kdy vývozce není ochoten dodat zboží proti úhradě hladkým platem, ale nemá potřebu zajišťovacího instrumentu, jakým je dokumentární akreditiv.

Podkladem k provedení dovozního dokumentárního inkasa je příkaz k inkasu, který předá zahraniční vývozce (příkazce) svému bankovnímu spojení (vysílající bance) nebo ho zašle přímo na tuzemskou (předkládající) banku. Inkasní příkaz je doprovázen různou kombinací průvodních dokumentů - inkasních, dopravních, skladovacích, pojišťovacích a pomocných.

Dokumentární inkaso vývozní i dovozní se vyskytuje především ve dvou základních formách, kterými jsou:

- 1) dokumenty proti zaplacení¹²⁵,
- 2) dokumenty proti akceptaci směnky¹²⁶.

Spíše okrajově se můžeme setkat s instrukcí banky dodavatele, která předepisuje vydání dokumentů proti částečnému platu a akceptaci smének nebo proti výměně za jiné dokumenty kryjící protidodávku zboží (při výměnných obchodech), anebo konečně proti jinému inkasnímu úkonu (proti bankovní záruce, písemnému závazku dovozce k pozdějšímu placení atd.).

V případě **dokumentů proti zaplacení** je předkládající banka zmocněna vydat dokumenty trasátovi pouze proti okamžitému zaplacení. Podle

¹²⁴ Tamtéž, str. 297-298

¹²⁵ Documents against payment, D/P

¹²⁶ Documents against acceptance, D/A

mezinárodních uzancí se okamžitým placením rozumí ne později, než je avizován příchod zboží na místo určení. Jestliže vývozce (příp. dovozce) nechce čekat na zaplacení až do této doby, musí do inkasního příkazu zahrnout klauzuli placení při první prezentaci dokumentů. To musí být v souladu s kontraktem a platební podmínkou uvedenou na faktuře. Může být připojena směnka splatná na viděnou (at sight) - tzv. vistasměnka.¹²⁷

Jestliže jde o **dokumenty proti akceptaci směnky**, importér akceptuje směnku na něj vystavenou a získá dokumenty. Předkládající banka vydá dokumenty kupujícímu proti jeho akceptaci směnky, která je obvykle splatná 30 až 180 dní po vidění, nebo má fixní splatnost.¹²⁸ Je-li dohodnuta tato platební podmínka, dovozce obdrží zboží dříve, než uskuteční plat. V případě okamžitého prodeje zboží si může opatřit finanční prostředky na zaplacení směnky. Získává tak směnečný úvěr a je zproštěn potřeby zajistit si krátkodobé financování. Směnka je důležitým úvěrovým a platebním instrumentem. Jakmile je zboží vydáno, jedinou jistotou prodávajícího je směnka akceptovaná trasátem. V období před splatností směnky nese vývozce riziko nezaplacení. Může proto požádat kupujícího, aby směnka byla garantována (avalována) inkasní bankou nebo jinou prvotřídní bankou (tato skutečnost musí být s odběratelem a jeho bankou již předem dohodnuta). Aval směnky může mít formu podpisu na líci směnky nebo výslovného závazku s doložkou per aval for the acceptor (u směnky cizí) nebo per aval for the issuer (u směnky vlastní) napsaného na líci nebo rubu směnky nebo na dokumentu ke směnce připojenému (alonz). Směnečný rukojmí přebírá stejný závazek jako akceptant nebo výstavce směnky vlastní.¹²⁹

Dovozní dokumentární inkaso umožňuje ještě další formy; doklady mohou být vydány proti částečnému platu a akceptaci směnky, proti výměně za jiné dokumenty - u výměnných obchodů, ale také i proti jinému inkasnímu úkonu.

¹²⁷ Marvanová, M. *Dokumentární inkasa*. Publikováno v Automatizovaném systému právních informací dne 1. 9. 2003, ASPI ID: LIT23560CZ

¹²⁸ Anderle, P. *Dokumentární akreditiv v praxi*, Grada Publishing a. s., Praha 2013, str. 18

¹²⁹ Marvanová, M. *Dokumentární inkasa*. Publikováno v Automatizovaném systému právních informací dne 1. 9. 2003, ASPI ID: LIT23560CZ

3.5 Obchodní zvyklosti pro inkasa

Tak, jako byly vydány Mezinárodní obchodní komorou Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, byla Mezinárodní obchodní komorou pro tuto problematiku vydána Jednotná pravidla pro inkasa.

Při provádění dokumentárních inkas (vývozních i dovozních) se obstaratel inkasa řídí jednak občanským zákoníkem a jednak Jednotnými pravidly pro inkasa vydanými Mezinárodní obchodní komorou (MOK) v Paříži, platnými od 1. ledna 1979.¹³⁰

Jednotná pravidla pro inkaso nejsou omezena ani na tuzemský ani na mezinárodní platební styk. Jednotná pravidla pro inkasa se vztahují na veškerá inkasa tak, jak jsou definována v článku 2 pravidel, jsou-li začleněna do inkasní instrukce uvedené v článku 4 pravidel. Pravidla jsou závazná pro všechny strany, pokud není jednoznačně stanoveno jinak nebo nejsou-li v rozporu s ustanoveními národních, státních nebo místních zákonů nebo předpisů, od nichž není možné jakýmkoli způsobem se odchýlit.¹³¹

Mezinárodní obchodní komora vydala inkasní pravidla poprvé v roce 1956 pod názvem „*Jednotná pravidla pro inkaso obchodního dokumentu*“. V roce 1967 byla tato pravidla revidována. Současná pravidla byla schválena v roce 1978 Radou Mezinárodní obchodní komory a byl přitom změněn jejich název na „*Jednotná pravidla pro inkasa*“.¹³²

Jednotná pravidla rozlišují tzv. dokumentární inkaso¹³³ a tzv. nedokumentární či hladké inkaso¹³⁴. U dokumentárního inkasa se předkládají finanční dokumenty, jako jsou směnky, stvrzenky aj., které jsou doprovázeny obchodními dokumenty jako např. nákladními listy či fakturami. U hladkého inkasa se předkládají pouze finanční dokumenty bez dokumentů obchodních.¹³⁵

¹³⁰ Uniform Rules for Collections, publikace MOK č. 522 z roku 1995

¹³¹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 191

¹³² Pišek, Z. Jednotná pravidla pro inkasa, Československá obchodní komora, Praha 1992, str. 5

¹³³ Documentary collection

¹³⁴ Clean collection

¹³⁵ Ondrůšek, Č. Smlouva o inkasu, *Právní rádce*, 1998, č. 10, s. 11

Tato příručka kodifikuje hlavní pravidla, která mají být používána, tj. podmínky upravující předložení a placení, zprávy o stavu dokumentárních inkas, neplacení, protest atd.

Jednotná pravidla stanovují standardní praxi ve významné oblasti platebního styku a jsou používána po celém světě. Tato pravidla obsahují 26 článků, které jsou rozděleny do následujících 7 tematických kategorií:

- 1) Všeobecná ustanovení a definice – určují aplikovatelnost pravidel na jednotlivé inkaso, definují dokumentární inkaso i zúčastněné strany.
- 2) Forma a struktura inkas – jsou zde určeny náležitosti inkasních instrukcí.
- 3) Forma prezentace – určuje náležitosti prezentace inkas.
- 4) Ručení a odpovědnost – stanovuje princip oddělení inkasní operace od jiných kontraktů, vyloučení odpovědnosti bank za jednání instruované strany aj.
- 5) Placení – jsou zde určeny principy placení v případech placení v místní měně i v cizí měně.
- 6) Úroky, inkasní odměny a výlohy – stanovuje postupy bank v případě, že inkaso požaduje zaplacení úroků, postupy a povinnosti bank týkající se placení inkasních odměna výloh.
- 7) Jiná ustanovení – tato část pravidel stanovuje pro praxi velmi důležité náležitosti týkající se přijetí směnek, vystavování vlastních směnek a jiných instrumentů, provádění protestu i postupů bank v případě uvedení tzv. podpůrné adresy.¹³⁶

Pravidla kladou zvýšený důraz na přesné inkasní instrukce prodávajícího jeho bance a sledování vývoje inkasa příkazce. Splnění inkasních podmínek je závislé na rozhodnutí kupujícího. Inkasní pohledávky jsou pohledávkami příkazce (prodávajícího), nikoliv tedy bank, kterým jsou dokumenty k obstarání inkasa svěřeny. Vysílající ani předkládající banka nemají možnost kupujícího donutit ke splnění závazku z kontraktu.¹³⁷

¹³⁶ Palouček, S. a kol Bankovníctví, C. H. Beck, Praha 2006, str. 200

¹³⁷ Píšek, Z. Jednotná pravidla pro inkasa, Československá obchodní komora, Praha 1992, str. 9 a násl.

3.6 Úprava inkasa v zahraničí

Stejně jako tomu bylo u akreditivu, také v této části diplomové práce bude provedena základní analýza vybraných zahraničních právních úprav inkasa, což je užitečné z hlediska koncepce a případných dalších úvah de lege ferenda.

3.6.1 Slovensko

Obdobně jak bylo výše uvedeno o zahraniční slovenské právní úpravě akreditivu, také právní úprava inkasa na Slovensku je obsažena v Obchodném zákoníku, který je v zásadě slovenskou obdobou někdejšího českého obchodního zákoníku.

Slovenská právní úprava tak bez výjimky kopíruje právní úpravu akreditivu v režimu obchodního zákoníku, jak byla charakterizována výše (kapitola 3.2 této práce).¹³⁸ Slovenský obchodní zákoník je v souladu se Zvyklostmi, resp. s jejich poslední revizí UCP 600.

3.6.2 Rusko

Platba inkasem je upravena v Hlavě 46 Platby § 4 článek 874 Občanského zákoníku Ruské federace. Z této úpravy vyplývá, že banka (banka – výstavce) se při platbě inkasem zavazuje podle pokynu klienta obstarat na účet klienta plnění od plátce a (nebo) akceptaci plátce. Banka – výstavce, která obdrží pokyn klienta, je oprávněna zapojit k jeho splnění jinou banku (plnící banku). Úprava plnění inkasem se řídí zákonem, bankovními pravidly přijatými v souladu se zákonem a bankovními zvyklostmi obchodního styku. Ruská právní úprava podrobně upravuje nakládání s dokumenty nezbytnými k obstarání inkasa.¹³⁹

¹³⁸ srov. § 622 Obchodného zákoníku: „Zmluvou o inkase sa zaväzuje banka obstarat' pre príkazcu prijatie plnenia určitej peňažnej pohľadávky od určitého dlžníka alebo obstarat' iný inkasný úkon.“

¹³⁹ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 190

3.6.3 Velká Británie

Ve Velké Británii je inkaso spojeno především se šeky, které nejsou prezentovány k placení přímo šekovníkovi (bance), ale jsou majitelem šeku předloženy k inkasu bance, která vede jeho účet. Tato banka obstará inkaso šeku. Když banka prezentuje šek šekovníkovi na základě zmocnění od klienta, jedná jako inkasista a obstaravatel věci pro klienta.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, str. 190

4 SPOLEČNÉ A ROZDÍLNÉ ZNAKY, PRAKTICKÉ PROBLÉMY

Akreditiv i inkaso jsou instituty, které jsou relativně živé, v čase zaznamenávají určité legislativní proměny a podléhají společenskému vývoji i trendům v bankovníctví.

Tato analytická kapitola diplomové práce poukáže na společné a rozdílné znaky akreditivu a inkasa a dále se bude zabývat některými praktickými problémy a poznatky, se kterými se současná právní úprava i obchodní praxe potýká.

4.1 Společné znaky akreditivu a inkasa

4.1.1 Bankovní obchody

Oba instituty se řadí k tzv. bankovním obchodům, smlouvy o akreditivu a o inkasu lze označit za smlouvy bankovních služeb. Je tomu tak zejména proto, že jedním z účastníků smluvního vztahu je banka. A to i přesto, že občanský zákoník v porovnání s obchodním zákoníkem opustil formulaci, podle které je nutně jednou ze smluvních stran banka (viz ustanovení § 682 obchodního zákoníku: „*smlouvou o otevření akreditivu se zavazuje banka příkazci...*“ a ustanovení § 692 obchodního zákoníku: „*smlouvou o inkasu se zavazuje banka obstarat pro příkazce...*“), namísto toho jsou v režimu občanského zákoníku výstavce akreditivu a obstaravatel inkasa.¹⁴¹

Jinak řečeno jde v případě smluv o otevření akreditivu a smlouvy o inkasu o smlouvy, uzavírané typicky bankami. Jde o obchody příznačné právě pro bankovní podnikání, tedy provoz podniku specializovaného na obchodování s kapitálem v peněžní formě a poskytování s tím souvisejících finančních služeb spojených s úschovou a obsluhou tohoto kapitálu.

¹⁴¹ Jak bylo uvedeno výše, prakticky však bude takřka vždy v roli výstavce akreditivu či obstaravatele inkasa banka, to jednak s ohledem na právní úpravu zákona o bankách a jednak z praktických důvodů.

4.1.2 Nástroje platebního styku

Akreditiv i inkaso slouží z hlediska svých funkcí především jako typické platební nástroje obchodního styku, a to jak mezinárodního tak tuzemského. Slouží jako efektivní nástroj snižující nebezpečí důsledků platební neschopnosti nebo rizika, že bude placeno s prodlením a podobně.

Oba instituty tak představují platební instrumenty, neboť slouží jako platební nástroj ve vztahu mezi příkazcem a oprávněným.

Podstata platební operace u akreditivu přitom spočívá v tom, že příslušné plnění není oprávněnému poskytováno příkazcem, ale výstavcem akreditivu; inkaso obstarává zase platební operaci tak, že obstaravatel inkasa obstará pro příkazce přijetí peněžní částky či jiný inkasní úkon.

Specifikum akreditivu a inkasa spočívají v tom, že představují existenci vztahu mezi třemi samostatnými subjekty. Tyto vztahy jsou na jedné straně na sobě právně nezávislé, i když spolu po hospodářské stránce velmi úzce souvisí.

4.1.3 Forma smlouvy

Po formální stránce nevyžaduje smlouva o otevření akreditivu ani smlouva o inkasu písemnou formu. Písemná forma tak bude v praxi požadována pouze tehdy, pokud alespoň jedna ze smluvních stran projeví vůli uzavřít smlouvu v písemné formě § 1758 občanského zákoníku). V praxi však bude uzavření smlouvy s ohledem na činnost výstavce akreditivu či obstaravatele inkasa jako profesionální subjekt (obvykle jím bude banka) téměř výlučně v písemné formě.

4.1.4 Obchodní zvyklosti

Akreditiv a inkaso (zejména jejich dokumentární formy) jsou obligátně podřízeny režimu obchodních zvyklostí, obsažených pro účely akreditivu v Jednotných zvyklostech a pravidlech pro dokumentární akreditivy (Uniform Customs and Practice for Documentary Credits) vydaných Mezinárodní obchodní komorou (ICC) v Paříži. Stejně tak inkaso se řídí obchodními zvyklostmi, obsaženými v Jednotných pravidlech pro inkasa (Uniform Rules for Collections), která byla v roce 1978 vydána taktéž Mezinárodní obchodní komorou v Paříži.

Uvedená pravidla jsou v obou případech chápána jako písemně formulované obchodní zvyklosti.

4.1.5 Dokumentární platby

Jak akreditiv, tak i inkaso představují významné instrumenty tzv. dokumentárních forem placení. Dokumentární akreditiv i dokumentární inkaso jsou využívány v naprosté většině případů jako obchodní platby za zboží. Platba je při těchto formách placení vázána na určitou operaci s dokumenty osvědčujícími právní nárok na dodávané zboží, jakož i další skutečnosti dodávaného zboží se týkající. Při dokumentárních platbách dodavatel (příjemce platby) předává sadu dohodnutých dokumentů týkajících se dodávaného zboží bance, která buď sama přímo, nebo prostřednictvím jiných bank obstarává platbu od odběratele (plátce) nebo z jeho příkazu výměnou za odevzdání dokumentů. Zatímco dodávané zboží je zasíláno přímo odběrateli, anebo na dohodnuté místo, dokumenty týkající se zboží vždy putují k odběrateli bankovní cestou.

4.2 Rozdíly mezi akreditivem a inkasem

4.2.1 Funkce

Přestože oba instituty mají společné to, že jsou nástroji platebního styku, specifika jsou obsažena v jejich typických funkcionalitách. U akreditivu podstata platební operace spočívá v tom, že příslušné plnění není oprávněnému poskytováno příkazcem, ale výstavcem akreditivu a tento (obvykle tedy banka) je povinen za stanovených okolností uhradit třetí osobě určitou finanční částku. U inkasa je obstaravatel inkasa (opět obvykle banka) za stanovených podmínek určitou peněžní částku (či jiný inkasní úkon) přijmout.

Lapidárně řečeno hlavní rozdíl mezi akreditivem a inkasem spočívá v jejich základních pojmových znacích, totiž že u akreditivu prostředník (banka) platí, zatímco u inkasa platbu přijímá.

4.2.2 Úplatnost

Ze zákona jsou smlouva o otevření akreditivu i smlouva o inkasu smlouvami úplatnými. Výši odměny, která výstavci akreditivu či obstaravateli inkasa bude příslušet, stanoví především smlouva o inkasu.

Na rozdíl od akreditivu, kde obdobné ustanovení chybí, je v případě inkasa výslovně zakotveno, že v případě, pokud si smluvní strany výši odměny neujednají, přísluší obstaravateli inkasa odměna ve výši obvyklé době uzavření smlouvy.

4.2.3 Zabezpečení transakce

Inkaso je oproti akreditivu méně výhodné z hlediska transakční bezpečnosti. U inkasa má dodavatel zboží (příkazce inkasa) jistotu, že odběratel (třetí osoba) může se zbožím manipulovat až ve chvíli, kdy zaplatí. Nemá však jistotu, že odběratel skutečně zaplatí. V případě nezaplacené faktury pak zůstane zboží dodavateli, ten však musí snášet veškeré náklady spojené s jeho dopravou, a pokud zboží vyrobil na objednávku, hrozí mu, že nezíská náhradního odběratele.

Akreditiv je oproti tomu nástrojem, který je pro obě strany poměrně bez rizik. Po dohodě ohledně platby prostřednictvím akreditivu mezi odběratelem a dodavatelem odběratel požádá banku o otevření akreditivu a počítá s tím, že mu banka zablokuje určitý peněžitý obnos, který je předmětem plnění. Banka pošle avízo bance dodavatele. K dodavateli se dostane informace, že po přijetí zboží odběratelem dostane dodavatel vyplacené peníze (cenu zboží). Po expedování zboží a předložení dokumentů (u dokumentárního akreditivu) své bance pak inkasuje dodavatel smluvenou finanční částku. Dodavatel se tedy (na rozdíl od inkasa) nemusí obávat, že nedostane zaplacené za zboží, které pro odběratele obstaral.

4.2.4 Vznik pohledávky, její charakter a pružnost

U akreditivu platí, že dodavateli vzniká pohledávka za bankou a nikoliv za odběratelem. Banka je tedy účastníkem závazkového vztahu, který je povinen zaplatit za dodané zboží. Oproti tomu i inkasa má dodavatel sice zajištěno, že odběratel neobdrží dokumenty jinak než oproti plnění (dispoziční dokumenty jsou

pod kontrolou bankovního systému), ale jistotu zaplacení dodávky nemá a pohledávka mu vzniká za odběratelem, nikoli za bankou. U inkasa nepřebírá banka žádnou odpovědnost, že bude placení provedeno, pouze přebírá odpovědnost za správně provedení inkasních úkonů.

Oproti inkasu lze o akreditivu říct, že není pouze platebním nástrojem, nýbrž, může sloužit též jako zajišťovací instrument.

Dodavatel může s akreditivem nakládat způsobem, který inkaso neumožňuje. Zejména může dodavatel použít akreditiv jako ručení vůči svým subdodavatelům, může také svoji pohledávku za bankou odprodat a získat tím finanční prostředky dříve. V neposlední řadě může získat od své banky úvěr, pokud je akreditiv dostatečně kvalitní.

Dokumentární inkaso ve srovnání s dokumentárním akreditivem neváže odběrateli žádné peněžní prostředky, neboť platbu provádí nikoli dříve než v okamžiku, kdy nabývá právní dispozice s dodávaným zbožím, kdežto v případě (dokumentárního) akreditivu je odběratel povinen složit peníze na účet banky a teprve poté vyčkávat, až dodavatel dodá zboží.

Vzhledem ke skutečnosti, že akreditiv poskytuje více jistot pro oba účastníky obchodu a že tento platební nástroj skýtá více možností k zajištění dluhu či zpeněžení pohledávky, je tradičně akreditiv také dražším produktem, nežli je tomu u inkasa. Za otevření dokumentárního akreditivu si zřizující banka obvykle účtuje až několik procent akreditivní částky čtvrtletně.

4.3 Praktické problémy

4.3.1 Kontrakční disharmonie

Smlouva o otevření akreditivu i smlouva o inkasu předpokládají třístranný právní vztah, přičemž základní obchodní vztah je mezi dodavatelem a

odběratelem a jako prostředník do něj vstupuje třetí strana – banka. Jako první je uzavřena smlouva mezi dodavatelem a obchodníkem (typicky kupní smlouva či smlouva o dílo), která mimo jiné obsahuje ujednání o placení ceny prostřednictvím akreditivu či inkasa. Teprve poté uzavírá banka smlouvy o otevření akreditivu či o inkasu se zmíněnými smluvními stranami. Problém tento postup přináší tehdy, je-li celý kontraktační proces nedostatečně připraven a realizován. Absentuje prvotní konzultace s bankou, která by měla být na úplném počátku smluvních vztahů a která může předejít mnoha praktickým problémům a nepřesnostem ve smlouvách.¹⁴²

4.3.2 Dispozitivnost právní úpravy

Současná právní úprava akreditivu vychází z přechozí právní úpravy (občanský zákoník), který je ovšem reziduem ještě starší právní úpravy (zákoník mezinárodního obchodu). Přestože nelze aktuálně platnou a účinnou právní regulaci akreditivu a inkasa považovat za nezdařilou a odborná veřejnost se o ní vyjadřuje vesměs pochvalně, nelze nevidět, že obchodní praxi škodí přílišná dispozitivnost právní úpravy obou institutů, zejména v případě neodvolatelného akreditivu a vymezení odpovědnosti zapojených bank lze považovat za nedostatek oslabující právní jistotu beneficenta.¹⁴³ Na druhou stranu se pohybujeme v oblasti práva soukromého, kde i v tezi nového občanského zákoníku se presumuje široká možnost smluvní volnosti, a je tedy na konkrétních subjektech právního vztahu, aby si danou oblast upravila příslušně na základě svých potřeb a smluvní vůle stran.

4.3.3 Nejasnost právní interpretace

Právní úprava vzbuzuje jisté nejasnosti ohledně jejího výkladu. Typickým příkladem může být ustanovení § 2689 občanského zákoníku, upravující oznámení o otevření akreditivu, podle kterého platí, že „výstavce akreditivu, který oprávněnému jen oznámí, že pro něho jiný výstavce akreditivu otevřel akreditiv, nevzniká závazek z akreditivu, nahradí však škodu, bylo-li oznámení nesprávné“.

¹⁴² *Akreditiv je jistota v podnikání* [online]. [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/akreditiv-je-jistota-v-podnikani-809>

¹⁴³ Liška, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu, *Právní rozhledy*, 2008, č. 4, str. 122

Toto ustanovení však pro toho, kdo oznamuje oprávněnému otevření akreditivu, užívá označení „výstavce akreditivu“, takže tato úprava vyvolává dojem, že jde o osobu, která akreditiv ve prospěch oprávněného vystavila. Takový závěr by však vyvolával přesvědčení, že mezi výstavcem akreditivu a oprávněným závazkový právní vztah existuje a může se jednat o zvláštní případ potvrzeného akreditivu. Z uvedeného důvodu je proto třeba zřejmě použití terminologického spojení „výstavce akreditivu“ ve zkoumaném ustanovení vykládat tak, že se jedná o osobu, která oprávněnému oznámí, že pro něj jiný výstavce akreditivu otevřel akreditiv, aniž by však tento výstavce akreditivu tento akreditiv skutečně vystavil.

4.3.4 Rizikové země

V případě mezinárodních obchodních závazků je žádoucí se seznámit s ratingem některé mezinárodní ratingové agentury pro příslušnou zemi, popřípadě se poradit s úvěrovými pojišťovnami. Za více rizikové země můžeme obecně považovat země mimo rozvinuté země EU, Severní Ameriky, Středního Východu, Japonska a Jihovýchodní Asie. Zde je vhodné příslušná rizika zajišťovat dokumentárními akreditivy či platebními zárukami. Nicméně vývozci velmi často mají pohledávky po splatnosti za kupujícími ve velmi rozvinutých zemích, na druhou stranu mnoho kupujících (či bank) v méně rozvinutých zemích svým platebním závazkům vždy dostojí, nicméně občas s menším či větším zpožděním.¹⁴⁴

Stejně riziko přináší i nesolventní banky v zahraničí. V případě podezření na nesolventnost takové banky je vhodné hledat možnosti zajištění proti riziku banky a příslušné země, například potvrzením akreditivu, úvěrovým pojištěním apod.

¹⁴⁴ *Akreditiv je jistota v podnikání* [online]. [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/akreditiv-je-jistota-v-podnikani-809>

4.3.5 Pokles významu akreditivu a inkasa

Používání akreditivu i inkasa zažívá celosvětově dlouhodobě kvantitativně sestupnou tendenci. Na této skutečnosti se podepsala celá řada faktorů, které je třeba vnímat v jejich komplexnosti.

Za negativní faktor lze například nazírat fakt, že celá řada obchodníků nepokládá za nutné zajistit obchodní kontrakt některým z dotčených platebních nástrojů, neboť se domnívají, že jejich použití není třeba anebo o jejich významu ani nemají povědomí; případně se někteří obchodníci nechají odradit vysokými poplatky bance, které za akreditiv/inkaso musí bance uhradit.¹⁴⁵

Na druhou stranu existují faktory, které se na poklesu objemu uzavřených smluv o otevření akreditivu a smluv o inkasu podepisují spíše pozitivně (či alespoň neutrálně).¹⁴⁶

¹⁴⁵ *Dokumentárny akreditív: Zodpovednosť za platbu preberá banka* [online]. [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://www.investujeme.sk/dokumentarny-akreditiv-zodpovednost-za-platbu-prebera-banka/>

¹⁴⁶ Těmi jsou zejména alternativní způsoby financování, možnosti získat informace o bonitě zahraničních zákazníků, vymahatelnosti práva a podobně.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se koncentroval na některé důležité otázky, spojené s instituty akreditivu a inkasa.

V průběhu práce jsem analyzoval právní úpravu minulou i současnou, přičemž k ambivalentnímu zkoumání mne přivedla zejména skutečnost, že jsem se problematikou akreditivu a inkasa zabýval ještě za účinnosti starého obchodního zákoníku. Stranou mého zájmu nezůstaly ani praktické otázky.

Specifikum akreditivu i inkasa spočívá v tom, že představují existenci vztahu mezi třemi samostatnými subjekty. Tyto vztahy jsou na jedné straně na sobě právně nezávislé, ač spolu po hospodářské stránce velmi úzce souvisí.

Domnívám se, že přestože objem uzavíraných smluv o otevření akreditivu a smluv o inkasu celosvětově spíše klesá, v případě akreditivu se stále jedná o velmi významný platební nástroj, který nenalézá ve své instrumentální třídě příliš plnohodnotných alternativ. Počet uzavíraných smluv o inkasu je oproti počtu uzavíraných smluv o akreditivu ještě nižší, nicméně ani tyto smlouvy nejsou bez významu. Po letech hospodářské recese, kterou česká ekonomika přečkala ve výborné kondici, lze dle mého soudu předpokládat, že spolu s rostoucí ekonomikou budou zažívat růst také bankovní obchody, jejichž součástí jsou i akreditivy a inkasa.

Uvedené svědčí o významu zkoumaných institutů, jež jsou, zvláště pak s přihlédnutím k exportně orientované české ekonomice, pro obchodování se zahraničím navíc vyloženě nezbytné. Obchodování se zahraničím přináší více rizik nežli obchodování v tuzemsku a vyžaduje bezpečné platební nástroje. Otázkou pro budoucnost využití obou institutů přináší i fakt současného života v době rychlého rozmachu nových elektronických služeb. Tyto služby jsou poskytovaných zejména prostřednictvím internetu, přičemž právem nejsou dosud upraveny a mnohdy i nahrazují tradiční instrumenty, v nichž v minulosti hrála klíčovou roli právě banka. Je otázkou, zdali se v dohledné době neobjeví některý alternativní institut se snahou právě ve vytěsnění tradičního akreditivu a inkasa v rámci praktického využití.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce mi nebylo umožněno provést rozsáhlejší komparativní analýzu obou právních úprav.; nejdůležitějším legislativním změnám akreditivu a inkasa v občanském zákoníku oproti jeho legislativnímu předchůdci jsem se věnoval zejména v rámci rozboru jednotlivých ustanovení obou institutů. Úprava obsažená v občanském zákoníku se od úpravy předchozí výrazným způsobem neliší, došlo pouze k dílčím zpřesněním a k úpravám některých užitých formulací. Při tvorbě nové právní úpravy přitom byla použita jak příslušná ustanovení obchodního zákoníku, tak také Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy a dále i Jednotná pravidla pro inkasa. Jako zajímavé se mi jeví, že zákonodárce přistoupil k zapracování obojích souborů zvyklostí do znění nové české rekodifikace poněkud minimalisticky a nezačlenil do liter zákonů více ustanovení z Jednotných zvyklostí a pravidel pro dokumentární akreditivy ani Jednotných pravidel pro inkasa, nežli tomu bylo v případě obchodního zákoníku. A to přesto, že se takovéto rozšíření právní úpravy nabízelo a část odborné veřejnosti mu byla nakloněna. Komparace se zahraniční právní úpravou akreditivu ve Spojených státech amerických přitom nasvědčuje náchylnosti vyspělých právních systémů k zapracování znění všeobecně akceptovaných kodexů obchodních zvyklostí do vnitrostátních právních norem.

Za cíl své práce jsem si vytyčil analyzovat právní úpravu akreditivu a inkasa v současné i předchozí právní úpravě a na základě studia tématu provést analýzu shod a rozdílů obou institutů včetně prezentace praktických problémů. Domnívám se Vzhledem k obsahu práce se domnívám, že se mi podařilo tento cíl naplnit.

POUŽITÉ PRAMENY

Monografie

Anderle, P. Dokumentární akreditiv v praxi, Grada Publishing a. s., Praha 2003, ISBN 978-80-247-4830-6, 142 str.

Anderle, P. Dokumentární akreditiv v praxi, Grada Publishing a. s., Praha 2013, ISBN 978-80-247-4830-6, 208 str.

Anderle, P. Komentář k UCP 600, Komentář k Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy, revize 2007, publikace ICC č. 600 (UCP 600), Praha 2009, ISBN 978-80-903297-8-2, 100 str.

Bakeš, M. a kol. Finanční právo, C. H. Beck, Praha 2006, ISBN 80-7179-431-7, 771 str.

Barák, J. Zákon o bankách. Komentář a předpisy souvisící, Linde Praha a. s., Praha 2003, ISBN 80-7201-418-8, 474 str.

Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P. a kol. Kurs obchodního práva. Obchodní závazky, C. H. Beck, Praha 2007, ISBN 978-80-7179-781-4, 535 str.

Bělohlávek, J. a kol. Občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících, Aleš Čeněk s.r.o., Plzeň 2012, ISBN 978-80-7380-413-8, 832 str.

Beran, J., Doležalová, D., Strnadel, D. a Štěpánová, A. Zákon o platebním styku. Komentář. C. H. Beck, Praha 2011, ISBN 978-80-7400-369-1, 676 str.

Dvořák, P. Bankovníctví pro bankéře a klienty, Linde, Praha 2005, ISBN 80-7201-515-X, 681 str.

Horáková, J. Základy práva pro neprávnický, Linde, Praha 2015, ISBN 978-80-7333-119-1, 344 str.

Herel, J. Akreditiv a dokumentární inkaso, Tiskové podniky Ústředního svazu československého průmyslu, Praha 1948, ISBN neuvedeno, 134 str.

Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář, C. H. Beck, Praha 2014, ISBN 978-80-7400-287-8, 2072 str.

Chuah, J. C. T. Reader in Law. Kinston University Law of Trade, Sweet & Maxwell, Londýn 2001, ISBN 978-1-847-03308-6, 625 s.

Kašparovská, V. Banky a bankovní obchody, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno 2005, ISBN 80-7157-652-2, 105 str.

Kobliha, L., Kalfus, J., Krofta, J. a kol. Obchodní zákoník, úplný text zákona s komentářem, Linde Praha a. s., Praha 2006, ISBN 80-7201-564-8, 1554 str.

Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku, Wolters Kluwer, Praha 2015, ISBN 978-80-7478-722-5, 228 str.

Palouček, S. a kol Bankovnictví, C. H. Beck, Praha 2006, ISBN 80-7179-462-7, 716 str.

Pelikánová, I. a kol. Komentář k obchodnímu zákoníku. 5. díl., Linde a. s., Praha 1999, ISBN 80-7201-175-8, 687 str.

Pihera, V., Smutný, A., Sýkora, P. Zákon o bankách. Komentář, C. H. Beck, Praha 2011, ISBN 978-80-7400-389-9, 517 str.

Píšek, Z. Jednotná pravidla pro inkasa, Československá obchodní komora, Praha 1992, ISBN 80-7003-266-9, 45 str.

Plíva, S., Elek, Š., Liška, P. a Marek, K. Bankovní obchody, ASPI, Praha 2009, ISBN 978-80-7357-433-8, 220 str.

Pokorná, J., Kovařík, Z., Čáp, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. II. díl, Wolters Kluwer, Praha 2009, ISBN 978-80-7357-491-8, 1996 str.

Polouček, S. a kol. Bankovnictví, C. H. Beck, Praha 2006, ISBN 80-7179-462-7, 716 str.

Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. C. H. Beck, Praha: 2010, ISBN 978-80-7400-354-7, 1469 str.

Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. Občanský zákoník: komentář; Svazek VI. (§ 2521 až 3081), Wolters Kluwer, Praha 2014, ISBN 978-80-7478-630-3, 1479 str.

Xiang, G. The Fraud Rule in the Law of Letters of Credit: A Comparative Study, Kluwer Law International, New York 2002, ISBN 978-90-4119-898-3, 203 str.

Odborné články

Krč, R., Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právní rozhledy*, 1998, č. 7
Liška, P. Ke smlouvě o otevření dokumentárního akreditivu, *Právní rozhledy*, 2008, č. 4

Liška, P. Nová právní úprava dokumentárního akreditivu, *Obchodněprávní revue*, 2015, č. 4

Marek, K. Bankovní obchody, *Právní rádce*, 1996, č. 1

Marek, K. Smlouva o inkasu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7

Marek, K. Smlouva o otevření akreditivu, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7

Marek, K. Smlouvy bankovních služeb, *Právo a podnikání*, 2000, č. 7

Marek, K. Smlouvy bankovních služeb, *Právo: časopis pro právní teorii a praxi*, 2009, č. 1

Ondrůšek, Č. Smlouva o inkasu, *Právní rádce*, 1998, č. 10

Richter, J. Zajištění plateb akreditivu, *Bulletin advokacie*, 1995, č. 4

Vysokoškolské kvalifikační práce

Malá, K. Smlouva o otevření akreditivu, Olomouc: 2010, Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Internetové příspěvky

VINTER, J. Dokumentární akreditiv hladce a obrace. In: *CFO world* [online]. [cit. 2017-08-20]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/dokumentarni-akreditiv-hladce-a-obrace-615>

Akreditiv je jistota v podnikání [online]. [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://cfoworld.cz/financni-sluzby/akreditiv-je-jistota-v-podnikani-809>

Dokumentární akreditiv: Zodpovednosť za platbu preberá banka [online]. [cit. 2017-08-31]. Dostupné z: <http://www.investujeme.sk/dokumentarny-akreditiv-zodpovednost-za-platbu-prebera-banka/>

Právní předpisy tuzemské

císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku, ve znění pozdějších předpisů

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Právní předpisy zahraniční

zákon č. 513/1991 Zb., Obchodný zákonník, ve znění pozdějších předpisů

Uniform Commercial Code

Ostatní prameny

Důvodová zpráva k zákonu č. 513/1991 Sb., zvláštní část

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., zvláštní část

Marvanová, M. *Akreditiv*. Publikováno v Automatizovaném systému právních informací dne 1. 9. 2003, ASPI ID: LIT23565CZ

Marvanová, M. *Dokumentární inkasa*. Publikováno v Automatizovaném systému právních informací dne 1. 9. 2003, ASPI ID: LIT23560CZ

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu smlouvy o inkasu a smlouvy o akreditivu. Akreditiv je zvláštní platební nástroj vystavený zpravidla bankou, kterou se příkazce zavázal ve smlouvě o otevření akreditivu vyplatit osobě, v jejíž prospěch má být akreditiv otevřen a označované jako oprávněný peněžitý obnos až do ujednané výše. Inkaso představuje závazek obstaravatele inkasa obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby. Aktuální právní úprava, obsažená v občanském zákoníku, prakticky převzala bez větších změn právní úpravu akreditivu a inkasa z obchodního zákoníku. Oba instituty vykazují celou řadu shodných i rozdílných prvků. Z praktického hlediska nelze v akreditivu či inkasu hledat závažnější aplikační problémy.

Klíčová slova: akreditiv, inkaso, bankovních obchody, banka, nástroje platebního styku

ABSTRACT

The letter of credit contract and the collection contract

The diploma thesis deals with the topic of the Direct Debit Contract and the Letter of Credit. A Letter of Credit is a special payment instrument issued as a rule by a bank that the principal has undertaken to pay to the person in whose interest the Letter of Credit is open and designated as the authorized amount up to the amount agreed. The Direct Debit is the commitment of the collector of receivables to obtain from the third party a receipt of a sum of money or other Direct Debit. Current legislation, contained in the Civil Code, took over the legal regulation of the Letter of Credit and the Direct Debit from the Commercial Code without any major changes. Both institutes show a number of identical and different elements. From a practical point of view, it is not possible to look for serious application problems in the Letter of Credit or Direct Debit.

Keywords: Letter of Credit, Direct Debit, Banking, Bank, Payment Instruments, The Collection Contract